Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадуьл 1923 шера дуьйна ● ШОАТТА, 7 АПРЕЛЬ, 1979 ШУ. ● № 42 (6018). ● Мах 2 кепек.

Н. АКИМОВА фотоплакат. ТАСС фотохроника.

Цу Денна хетаза материалаш оха газета 3-чу агІо тІе.

ЦХЬОАЛАГІЧА МАЙНА ДАХА МА-ДОАГГІАРА НАКЪАГІО!

ГРОЗНЕНСКИ АЦЕТОНОВИ ЗАВОДА КОЛЛЕКТИВА МАЬХЕ ГІУЛАКХ

РЕСПУБЛИКА БЕРРИГАЧА КЪАХЬЕГАМХОШКА ДАЬ КХАЙКАРАЛ

Оаза, Грозненски ацетонови заводе болапоше, инженерно-технически балхахоше, гІулакхерча наха КПСС XXV съезде исторически решенаш кхоачаш а еш, КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленума социали хьалхале а лелаеш, 1979 шера хьалхарча квартала пачхьалкхан план кхоачашъяра ДаькІе дийна доккхий толамаш дехад. Хана хьалхе, 26 марта, кхоачашъяьй товарни продукци маьхала яккхера план. Мела хьалхе боацама кхы тІа арахийцай 450 эзар сома маьхе продукци.

Предприяте кІара ди тІехьа-тІа шерагІа ярхаш латт «ТІехьабусараш боацаш бе болхІ» яхача девизагІа йолча социалистически хьовь. ДукхагІа кулаш доагІа хьье хьалхалаттарий мугІераш. ДагІебоагІа арахецача продукцаъ боараш, товару цуи дикал.

Заводе коллективо дика дІадоладеад пятилетка дилхагІа шу. Хьалхарча квартала производственни программа берригача нерттерча технико-экономически хьокхамашка диллача толаме кхоачашъяьй.

Майна хьалхарча къахьегама вахте а этте предприяте болхлоша, инженерно-технически балхахоша, гІулакхерча наха лаьрхІад социалистически хьье нерагІдаьна толамаш дІадиlоагІдe, хІаьта доккхагІдола социалистически декхараш тІа е ийцад:

22 апреле — В. И. Ленин вальча дийнахьа дена 109 шу дузаш товарни продукци арахецара биь батта план кхоачашъе.

Апрелерча планал совгІа 150 эзар сома боараш болаш кхы тІа продукци арахеца.

Коммунистически субботник долча дийнахьа кхоачча энергоресурсашца болх бе 100 эзар сом совгІа маь болаш тейп-тайпара продукци арахеца.

Къахьегама оасарле лакхьяра план биь батта итотах 3 процент тІехкхоачашъе.

Заводе коллективо тІехьех республика берриге болхлой, инженерно-технически балхахой, гІулакхера нах патриотически гІулакх хьалаеца, къахьегамхой дукхи хьалхьаьга пхьарча барт-цхьоагІон Денна Майна дика ма-доагІара накъбадахара шерра социалистически хьовь йоаржае, итлагІча пятилетка дилхагІча шера планаши социалистически декхараши толаме кхоачашда.

Кхайкарал дийца а дийца тІеийцад завода коллективе кхьарча собранеш.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

Нохч - ГІалгІай АССР Министрий Советой облсовпрофой, эффективности балха дикали айра тІехьа 1978 шера колхозийи совхозийи отделенеша, бригадаша, мехотрядаша, фермаша, звеньяша лелаьчча Бераегроссийски социалистически хьовь итогаш а хьежа, вотъяьнваре а лаьрхІа, РСФСР юрта боахама Министерствай РСФСР юрта боахама болхлой профсоюза республикански комитетей Сийлен вымпелашаш ахчай премешаш санай коллективашта:

1000 СОМА ПРЕМЕШ:

Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза шурий фермана (заведующи М. Батаев);

Назрановски района «Октября 40 шу» яхача совхоза шурий фермана (бригадир А. Гиреев);

Наурски района Ленина цІерагІча колхоза шурий комплексана (начальник Д. Ибрагимов);

Грозненски района «Кулариский» совхоза № 1 йолча шурий фермана (заведующи И. Абуаллиев);

Урус-Мартановски района Мичурина цІерагІча совхоза шурий фермана (заведующи Г. Батукаев);

Шалински района «Шалинский» совхоза механизированни звенона (звеньевой В. Агаев);

Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза механизированни отряда (начальник Л. Захаев);

Наурски района «Россия» яхача колхоза № 1 йолча тракторно - кхай бригадана (бригадир М. Павлова);

Сунженски района XX партсъезда цІерагІча колхоза тракторно - кхай бригадана (бригадир В. Чернов);

Веденски района Орджоникидзе цІерагІча колхоза хьайбаш лелдеча фермана (заведующи М. Агамерзоев);

500 СОМА ПРЕМЕШ:

Шелковской района «Шелковский» племзавода ял Іуй бригадана (бригадир-ІуІа ял Іу Н. Эсмулямбетов);

Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза бахьдаараш лелдеча звенона (звеньевой А. Ситуев);

Гудермесски района «Гудермесский» совхоза свеклаш лелдеча звенона (звеньевая М. Валиева);

Надтеречни района «Гвардейский» совхоза тракторно - кхай № 1 йолча бригадана (бригадир М. Хасуев);

Урус-Мартановски района «Горец» яхача совхоза свеклаш лелдеча звенона (звеньевая П. Сагаева);

Ножай-Юртовски района Гагарина цІерагІча колхоза тхьамка лелдеча бригадана (бригадир А. Хадиев);

Ножай-Юртовски района Жданова цІерагІча колхоза тхьамка лелдеча звенона (звеньевая К. Тепсуркаева);

Советски района «Ленина некъ» яхача совхоза тхьамка лелдеча звенона (звеньевая А. Мухамеджанова);

Сунженски района «Победа» яхача колхоза механизированни отряда (начальник Н. Теслович);

Грозненски района 1 Мая цІерагІча колхоза тракторно - кхай бригадана (бригадир П. Степанов).

ЛЕНИНСКИ СУББОТНИК КИЙЧДАРАН ЧАКХДАККХАРАН ЙОЛЧА РЕСПУБЛИКАНСКИ ШТАБЕ

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома шоллагІча секретара Л. Д. Магомадова председателах а деш, заседани йир Ленински коммунистически субботник кийчдаран чакхдаккхаран йолча республикански штабо.

Цига хадийгІар коммунистически субботника кийчо еш Наурски районни штабо беча балхах КПСС райкома секретара Х. М. Гериханова яьча докладага.

Наурски районе субботник долча дийнахьа болх беш хургва 27,5 эзар саг, царех нерттерча производстве 15 эзар саг, колхозашкен совхозашкен 13,5 эзар саг, юрташка лостам беш 12 эзар саг. Субботник доладі 133,8 эзар сома продукци хьае лерхІ, пятилетка фонде дІачулургда 42,3 эзар сом.

Штаба заседане илтта ладийгІар машинйаьнъа Грозненски отделенея райпрофсовой, «Грознефтеоргсинтез» объединенеи субботника кийчо ярах яьча отчеташа а.

ДАИМ—ХЬАЛХАРЧА МУГІАРЕ

Грозненски ремонтно-механически заводе кІезига бац шоай декхараш массаза а цІена кхоачашдеш бола белха-дика производственникаш. Царех цхьаберий хІанзале а пятилетка хьалхарча диь шера план кхоачаш а я, тІадоагІача шера чотах къахьегаш ба. Иштта бахарий цІераш йоахаш хана предприяте кулгалхоша оггара хьалха хьоахаву слесарь-сборщик, къахьегамен тІехьси ветеран Сидоров Александр Павлович.

— Тха механо-сборочни участке цхьаккха болхло воргавоагІергвац Александр Павлович ца [illegible] цуи сий ца диш, — йоах сменни мастера Баландин Александр Петровича. Из иштта белгалваьлар а цун сий дар а цхьа бахьан доацаш дац. Цехе нагахьа болх бац цунна дика бе ца хоаш. Дукхьал овсаре къахьега гІертараш совгІа, ше кийчъеш йола оатхалеш дикен тІехдикеи мара ца хилийта гІерт из. Цу дакъе цун дика аьттув а баьннаб. ОТК болхлой тІахьожаш боацаш цига дІаелча юха ца ерзаеш дІайохьийт цун продукци.

Шийтта шу дизад Александр Павлович оаха моттиг ца хувцаш механо-сборочни участке къахьегаш вола. Цу шерашка толамца кароерзаьй слесаре-сборщика, сверловщика, сварщика, кхьайола балха говзалаш. Цудухьа оал цунах новкъосташа професионал аьле. БехктокхамесгІарча участке уж профессеш а йолаш къахьегаш вола моллагІа болхло цамогаш хиъна е кхы бахьан нийсденна балха ца воагІаш висача, цун метта дІа а этте балха тІа хьожаш ца хулийташ къахьег Александр Павлович. Цхьан бетта салаІа отпускагІа вахар слесарий-сборщикий бригадир. Из керте латта бригада участке дикагІа лоархІачарех а яр. Иштта йолча бригада болх тоабьа мара толхабергбоаца саг вар цига хьожаве везаш хиннар. Цеха кулгалхой, общественни организацеш раьза хилар бригадана кулгалде Сидоров Александр Павлович хьожавара. Шийх бенна тешам бовбанзар цо. Цхьанкха тайпа дакъха гІалат доацаш дикача къахьегама толамашка чакхбаьккхар бригадо из бутт. Массаза а иштта дика чакхдоаккх цо шийх тийшо дІаденна моллагІдола гІулакх.

Заводерча кагирхой хьехамчашта юкъе дикагІачарех цеІ ва Сидоров Александр. Ше санна къахьетара тІера болаш, шийн балхах цо дика кхетабаь говзанчаш дукха ба заводе къахьегаш. Царех цеІ ва Агалолин Юра. Массехк балха говзал нира а ерзаьь, шийн хьехамчал тІехьа ца вусаш къахьегаш ва из. Иштта цо кийчбаьча говзанчех дола масалаш кхы а доаладе йиш я.

Механо-сборочни участке меттел, ерригача заводе а дІадоладеш дола моллагІа дика гІулакх, вердадар эттара хьалхарчарца хьалдоцарех цеІ ва Александр Павлович. Эттара хьалхарчарца дІайолайир цо иттлагІча пятилетка задани В. И. Ленин ваь 110 шу дузача дента кхоачашъяра тІехьара социалистически хьовь. Цу дакъе ше тІайица декхараш диза кхоачаш тІехкхоачашш ду цо, цхьаккха смена дІалхийтац шийн норма 130—150 процент кхоачаш ца еш.

Хьанаре къахьегаш воллашхьа а общественни балхаш а дакъа даца ха корайоагІа цунна. Массехк шу да из профсоюза цехкома член вола. Дукха новкъостал ду цо цеха коллективана «ХІара балха денна — динала Знак!», «ТІехьабусараш боацаш бе болх!» яхача девизегІа яхь йоаржаяра. Цеха коллектива тІехьабусараш боацаш болх беш я. Цу тІа из яккхара шийн дика кхоачар даьд Александр Павловича а.

Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа тийнача пачхьалкхен совгІаташта лаллаза Александр Павловича наькъа тІа лепаш я «За доблестный труд» яха медаль, «Социалистически яхье котвальннар», «ИйслагІча пятилетка ударник» яха Сийлен Знакаш «Коммунистически къахьегама ударник» яха значокаш. Къахьегама толамаш гІа-тІа тоа а деш, ухе шера наьи эттара хьалхарчарца кхоачашъе лерхІ цо.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТІА: слесарь-сборщик А. Сидоров.

М. ПАШКОВА сурт.

РЕСПУБЛИКА ФЕРМАШКА

Доккхий декхараш да республикерча хьайбаш лелдерий укх шера кхоачашде дераш. Уж миштта кхоачашду хьаьхьокх фермашка цхьоалагІча квартала баьча балхо.

Колхозашкен совхозашкен кхаь бетта йола дулх доккхара план, тІатеха задани а лоархІаш, 106 процент кхоачашъяьй, шура — 102, фуаш доккхара план — 109 процент. Массе тайпара хьайбай продукташ йоккхара планаш кхоачашъяьй Гудермесски района боахамаша. Цул совгІа сонкха цхьоалагІча квартале пачхьалкхенга декхачул дукхагІа декхад: дулх — 21 процент, шура — 4 процент, фуаш — 10 процент.

Пачхьалкхенна шурех дулх дІадалара план дика кхоачашъяьй «Горячеисточненский», «Минеральный», «Знаменский», «Новогрозненский» совхозаша. Цхьадолча кхыча боахамаша.

Цунца цхьана планаш кхоачаш а ца еш, доккха пачхьалкхен декхар тІадисарех да, дулхи фуаш хьайийцача, Надтеречни, МагІалбика, Наьсарен, Наурски районий боахамаш; шура йоккхара планаш кхоачашъяьяц МагІалбина, Шалински районаша. Дулх а даьтта а доккхара планаш кхоачаш ца еш йисай «Терский», «Назрановский» совхозаш, иштта кхыдола боахамаш.

1—5 АПРЕЛЕ РЕСПУБЛИКЕРЧА ШУРИЙ ФЕРМАШКА БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ

Районаш	1978 ш.	Дийнахьа цхьаь етта йоахна шура (кг) 1979 ш.: хьалхарча кхо дийнахьа	1979 ш.: отчетан кхо дийнахьа	Товарность (процент)	ДІатесна сертан колла
Наурски	6,6	7,3	7,4	77	38
Шелковской	7,0	7,1	6,9	81	68
Гудермесски	6,5	6,1	6,2	83	51
Грозненски	6,0	6,0	5,9	79	46
Назрановски	4,7	5,8	5,8	75	57
Шалински	5,7	5,8	5,5	78	60
Сунженски	5,7	5,4	5,4	79	62
Надтеречни	6,1	5,3	5,4	76	66
Урус-Мартановски	5,3	5,3	5,2	78	52
Малгобекски	5,3	5,6	5,1	78	36
Ачхой-Мартановски	5,1	5,2	5,0	65	46

21 апреле — Ерригсоюзни коммунистически СУББОТНИК

БІАЬСТАН БАЛХАШ — НАЬСАРЕ

ДІадахача шерашка а санна, доккхийча кхашка ялата лаьрхІа хьажиІаш дІае лерхІ укх шера «Октября 40 шу» яхача Наьсарен районерча совхоза механизированни звеной коллективаша. ХІаране 300 гектар из культура дІае а дика хьийкъа ялат шоай кхашка хьалихеде а социалистически декхар тІаийцад Долакха-Юртарча звеньевоя Гелисханов Юсапа, ТІой-Юртарча Кодзоев Вахьуддина, кхычар.

ХьажиІаш дІае лаьрхІача кхашка тІоадал соцаяра макхаш доахаш, оахам цамцадоаккхаш боахк механизаторши укх деношка. ДукхагІдолча кхашка макхаш даьха баьннаб. Цунна тІехьа йоагІа агроприем — кхай тІа юкъе йовкъаш ца юташ йола культиваци елга.

Хьалхехьа а кийчдаьча оахам тІа дІадийнай хьалха юв бІаьстан культураш: 50 гектар кен, доалъарийна лаьрхІа 280 гектар вІашагІъэбаь кена горохи, 25 гектар дукхача шерашка тІаюлла баьцаш.

— Из болх беча хьаьстта хьинаре къахьийтар опыт йолча механизатораши Евкуров Жабраьила, Дакиев Жарапа, кхычар, — йоах совхоза партнома секретара Арчаков Кермий Хасана. — Царех хІаране дийнахьа цаІ-ах а кхы совгІа а балха нормаш кхоачашъю.

Берригача мехка а санна кийчлуш ба совхозе хьаьстта хургдолча Ерригсоюзни коммунистически субботника. В. И. Ленин ваь 109 шу дузача дийнахьа балха араваргва 450 гаргга саг. Царех ахаш гаргга нах шоай массазарча производстве къахьегаш хургба, хІаьта 230 саг боахама ковраш цІендеш, гаьнашта а помещенешта а кІир тохаш, тиша аьшк гулдеш, кхыдола цхьалхон балхаш деш хургва. Цу дийнахьа дІайоагІаргья 100 совгІа кенда га — декоративни а сомий а.

Болх вІаштІехь болакхлага а эшачух йоаьхо елга а тІаділлад лаьрхІа вІашагІъеллача штаба. Штабеца верригаш а ятт саг я — совхоза кулгалхой, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей никалаш, болхлой.

— Совхоза экономисташ лерхІачох, хІара къахьегамхочо юкъера лаьрхІача доаккха алади цу дийнахьа 5 сома 10 кепиги хургда, — йоах партнома секретара, — пятилетка фонде хьожаде лаьрхІад цу дийнахьа даьккхача ахчах 1120 сом.

* * *

Ерригсоюзни коммунистически субботник долча дийнахьа 200 совгІа га дІаногІа, 27—30 тонна тиша аьшк гулде, пятилетка фонде цига даьккхача ахчах 1350 сом хьожаде — иштта да В. И. Ленин ваь 109 шу дузача дийнахьа «Назрановский» совхоза къахьегамхоша кхоачашде оттадаьр.

Цул совгІа, хІана сиденначча бІаьстан кхашкарча балхашка, хьайбай фермашка шоай метте къахьегаш хургба механизатораш, доаркаш, жена а доахана а Іувал деш бела болхлой.

— Субботник долча дийнахьа болх бе араваргва 400 совгІа саг, царех гІулакхера нах, инженерно - техническа болхлой хургба бригадай, фермай, центральни усадьби, гаража иза цхьалхо еш, — йоах совхоза партнома секретара Мислауров Увайса.

Сиденнад совхозе кхашкара балхаш. Республика малбоалехьа яача районашка йовхаа къалхагІа отте Наьсарен района, лоалахарча Сунженски района цхьадолча боахамашка тІехьагІа доладу кхашкара балхаш. Цудухьа деза да хоза ха этта хІара сахьат, цунах пайда эца гІерт кхаш лелдераш. Цар лоацача хана дІайийнай 277 гектар вІашагІъэаь горохи кена. 24 гектар мукх. Кхы а 226 гектар мукх дІабе лерхІ укх деношка. Уж культураш доахана моцача доакъарийна лаьрхІа я, цудухьа, цхьан хана уж ца «кхачийтар» дукха 8—10 ди юкъе а долийташ дІаюв уж.

Царел совгІа ялата лаьрхІа 100 гектар кен дІабийнаб боахаме.

БІаьсти юв культураш дІаюча хьачарея дикагІа къахьегаш хьавоагІа дукхача шерашка укхаза болх беш вола механизатор Вузуртанов Саварбик.

Укх шера 100 гектар долча кхай тІа коартолаш дІаюв совхозе. Из культура хьалхеен хургья Наьсар - Кертерча отделенера Оздоев Хьамзатен Зангиев Іадал - Каримен звенош. Таханарча денга 32 гектара тІа дІайийнай коартолаш.

Дукха даьтта дисад «Назрановский» совхозе укх бІаьсти ала дезаш — 4480 гектар. Цига болх беш 13—15 трактор хула дийнахьа. Кхыча бахьех мукъа йола чараш тІара тракторнаш а («Беларусь») йоахк лаьтта оахаш. Март чакхбоалаш аьхна даьннад 2740 гектар. Дийнахьа юкъера лаьрхІача хІанз 240—280 гектар оахам ду кхаш леладераш.

Совхоза кулгалхоша дикагІчарца цІераш йоах лаьтта оахаш болча механизаторий: Котиев Вахий, Майсигов Башира, Ахмадов Дауда, «Сельстрой» ПМК-ара новкъостала веньча Сукиев Тухана. Царех хІараве, бІарччача ден сердалах болх и беш, цаІ-ах, — ши норма кхоачашдю.

ПятилеткагІа дилхагІча шера дика къахьегама ноталонаш яхара йолаш социалистически яхь ди тІехьагІа шерагІа ярхаш латт совхозий коллективашка.

З. ДАУРБЕКОВ.

МагІалбикера хоамаш

Ди тІехьа шерагІа даржаш латт кхашкара балхаш «Кавказ» яхача МагІалбикерча совхозе. Кхаш леладераш сагота ба доккъалуш латтача лаьттанна.

— ДогІа дезар хІанз чІоагІа, — йоах совхоза директора Гусев Петр Александровича, — лоархІаме новкъостал дергдар цо хургболча хьувкъама, къаьстта а бІаьсти дІаюча культурашта.

Уж кІезига яц боахаме. ДІайийна хьинай планагІа доакъарийна лаьрхІа 137 гектар горохи кена (вІашагІъэдаь). 10 гектар къаьстта горох, ялатийна лаьрхІа 50 гектар кхы а горох, вазал кен. ПланагІа еце а, дІайийнай кхачанна лаьрхІа 3 гектар коартолаш.

— Укх деношка дІае йолаергья нерттерчарех культура — хьажкІаш, — йоах директора, — цу гІулакха бІарччача ден сердалах пайда а эцаш, оахам цамцадоаккхаш, кийчдеш боахк дикагІбола трактористаш Кузнецов Григорий, Вахтин Владимир, Заруднев Александр, Филимонов Владимир.

Тахан-кхоана яхар цо дІоахлургда лаьтта, ха ца туллийташ дІае лерхІ кхаш леладераша 500 гектар долча кхай тІа хьажкІаш, царех 450 гектар силоса лаьрхІа хургья, вожаш — ялата лаьрхІа.

ДукхагІдола балхаш комсий бешамашка да совхозе хІава. Комсаш лелаеста боахама керттера лостам. Гураьа, шелалах лорае дІакъайлача комсий гаьнашта гонахьара лаьтта цамцадоаккхаш уж мукъайоахаш йоахк из бола механизмаш. Къаьстта овсаре къахьег цига механизатора Албаков Михаил Ивановича. Низаца фо деттача чашпаца комсий гаьнашта ууларуа лаьтта дІадоаккхаш 120—130 процент нормаш кхоачашъю цо. Совхозе дІаегІача 700 гектарах 567 гектар мукъалъяккхай хІана, хІаьта йисараш диь-пхе дийнахьа мукъалъха бовла лерхІ.

ХьалхагІа дІаегІа хинна комсаш нийлха йолча моттигашка уж кхы тІа а йогІаш, комсий бешамашта «ремонт» еш я звеноша, бригадаш. Цу тайпара ремонт яь 155 гектар йолча бешамашта, хІаьта керда дІаегІай 47 гектар комсаш. Бешамашта ремонтни балхаш деча хьалхарта метте я Чумаченко Евгениис кулгалдеш йола бригада, юкъера лаьрхІача дийнахьара цу коллектива балха хьокхам 130 — 135 процент ба.

Комсаш хьалъехкара шпалере йогІаш къахьег Картоев Іаддал-Рашид керте латтача бригадо. Цун балха хьокхамаш а дац лохагІа.

Укх шера планагІа совхоза коллективо дІаяда езаш я 70 тонна комсаш. Из задани гаьнна тІехкхоачашъе лаьрхІа ба къахьегамхой.

Д. ХАКИМОВ.

Хьалхарча пятилетка 50 шу дузаш

МИЛЛИОНИЙ ленински эстафета

Яхь — тахан вай социалистически вахара хьисапах дIакъаста йиш йоаца дакъа. Ленински идеяш иза бенна, Коммунистически парте лостам телаш йола из юкъовладургбоаца, хьалхашка латта декхараш кхоачаш дара тIабераабаь, массе оагIув чулоацаш бола вай замах болам, Iилма-технически, социально-экономически, нравственни прогресс чIоагIа сихьеш бола иза а хинна дIаэттай.

Докхаш дола хIамаш революционни наькъаца эргадахаро, къахьегамa социализм хьисап хувцаро хьалхийттай социалистически яхь — наькъа исторически творчества хьакхеллаш Коммунистически парте Iалаш ларда тIа вIашт Iехьъяьхаш йола, дикагIа къахьегара тIехьа къовсам лоаттабарех вовшъосташта вIаши гIо дарех отношенеш санна йола керда общественни хьалени.

Социалистически яхьа юкъхьакцера формаш вай республике хьалхинаи мохидаьтта Грозный вIайгвардейцех мукъа а лькхха, мехкдаьтта промышленность юхаметтаоттае йолаенача цу гаьнарча хана. Цу хана наьха къахьегама хьинар айдаь боккха иза а хинна дIаэттад коммунистически субботникаш. 1920 шера 1 мае эгтара хьалха цу тайпара субботник хилча, Грознерча къахьегамхошех эскара доакъошех вувзах цIенйир машинаьнъа уйла депо, мехкдаьтта чакхдоахача завода территореш, 100 эзар тонн гаргта тайп-тайпара металолом гулйир, Старп промыслашка водопровод йиллар, 12 паровози 63 цистерни тоайир.

Цу хана чIоагIа дегIадаьхад къахьегама кIираш. Цу тайпара кIира чакхдаьккхар Грозный станце дено 8 маера 15 мае ххаччалца. Цига дакъа лаьцар 4107 саго. Тоайир 49 паровоз, 513 цистерна, 71 вагон, машинаькъа 25 платформа. Волхлоша балхий эффективность лакхъяра тIаерзаь предложенеш телар, шоаш раьза а болаш шин сахьета дIахьдора шоай балха ди. Деррига а, 110 эзар совгIча саго дакъа а лоацаш, 123 субботник хилар Грозне 1920 шера.

ТIехь-тIехьа дукхагIа станицай юртийн хIара дешарча вахара юкъеахе дилар субботникаш. Станицашка цхьалхо йора общественни зданешка, цIевскархой лаьттах участкаш кийчйора, общественни лаьтташ аха а оахаш, цига хIамаш дIаюрé. Субботникаша гIо дора лоамаи юрташкарча къахьегача нахаца а городской пролетариата барт-цхьоагIо чIоагIъяра. Масала, парте Терски обкомо 1920 шера сентябре Черсошкахьа, ГIалгIашкахьа, Нохчашкахьа, ХIирашкахьа вIашагIтехь «ЦIеча лоамарочун месячник» долча хана лоамашка бахача нахa мах боацаш къахьегама новкъостал дара болхлой, цIеэскархой, гIудаккерча наьха къаьста отрядаш вIашагIъяхар Грозне. ГIалгIашкахьа цар тоадир тIаьш, юртбоахама инвентарь, 60 гектара тIара хьамкIаш чуйцар. Агитационно-сердалон отрядо 10 спектакль хьекхар. Субботникашмеи воскресникашмеи хьинаро декъа доацар доьних наха шоаш а.

Массови социалистически яхь дегIайоалаяра эгтара хьалхара юкъаг йолалйтар парте ЦК-ас дийча решенегIа 1929 шера 20 январе «Правда» тIа кепатеха «Яхь мишта вIашт Iехьйоакхаргья» яха В. И. Ленина статья яр. Дег чу дувпаш дийча Ильича дешаш миллионаш вах гIоттабир.

Грозне эгтара хьалха массови производственни яхьа кийчо е болабелар Старп промыслашкара болхлой. Яхьа эгтара хьалхара ди, 1929 шера 1 март, предприятеи балха тIа йоаьха эргало дIайолаена дIа а хинна дIаэттар. Цу дийнахьа цхьаккха метттиг никъ-яхинар бахa сиг хьа на воагIаш, бахa тIехьаваса, хьалхарчуя чIоагIагIа хьинар айдена, дешагIа вIашт Iехьбьино, оссарегIа къахьегар массане а.

Старп промыслашкарча болхлошта тIехьа яхьа юкъебьхар Заводской районерен Нови промыслашкарен болхлой.

Яхь кхы тIа а сихйир 1929 шера апреле хиннача XVI партийни конференце. Къахьегамхошка кхайкар из эгтара хьалхара пхе шера план диъ шера кхоачашьяр дуьхьа массови яхь йолаяра уж тIахьехаш. Болхлой инициатива дегIайоалаяра къаьстта уйла тIа а йоахийташ 1929 шера 9 мае социал тIайийцар ВКП(б) ЦК-ас «Фабрикайи заводийн социалистически яхьа хьакхъехьа».

Цар производственни хьинар яхьа керд-кердача формашкара хьагуш дар. 1930 шера 21 январе, В. И. Ленин велча ялх шу дузача дийнахьа, «Правда» тIа кепатеха аревьккхар ударнийи ленински тIахьехама хьакхъехьара ВЦСПС-ей ВЛКСМ ЦК-ий воазвани. ТIахьехам аребаьинача хьалхарча 12 дийнахьа хьахилар 461 ударни бригада, 8 предприятех ударникаш хилар. 1930 шера 1 март хьатIакхоачаш 10 эзар совгIа саг юкъе а волаш 1240 ударни бригада яр Грозне предприятешка.

Парте XVI съезд хьеалхьалхагIа хьахилар яхьа кхы цхьаькха форма а — встречни промфинплан. Встречни плана идея хьахиний Карл Марксa цIерагIча Ленинградски заводе. Дукха ха ялалехьа беррига мехка шерра дIабаьржар из болам.

Эгтара хьолхарча пятилетка шерашка «Грознефта» предприятешка гIолла дIабаьржача ударниний массови рационализаторски боламо хьахилийтар технически творчества керда форма — рационализаторски бригадаш. Технологически процессаш тоаяра тIехьа къовсам болабир цар.

Волхлоша, инженерно-технически балхахоша, Iилмахоша хьинар айдаь къахьегар бехьаш долаш пхе шера план 1931 шера 1 апреле кхоачашдир «Грознефто». СССР ЦИК-а Президиумо соцам тIайийцар «Азнефтаи» «Грознефтаи», хIаьта ишта къаьст къаьстача болхлошта а Ленина орден ялара хьакъехьа». Мехка эгтара доккхагIа дола совгIат делар «Грознефта» 35 ударника — болхлошта, специалисташта, кулгалхошта. Царна юкъе — С. Ф. Сопов, Н. В. Анисимов, В. К. Савельев, Х. П. Черноковов, кхыбараш.

Доккха хIама дар 30-гIа шераш юкъесхьачата хана мехка стахановски болам хьахилар. Грознерча мехкдаьтта чакхдоахарашта юкъе стахановски болам юхь эгтара хьалха дIайолаьр Мурдаев Махьмуд вар — № 2 йолча установке мехкдаьтта чакхдоахаш хинар. 1935 шера 19 ноябре 17,5 процентагIа кхоачадир цо хьакъестадеш дола бензин, планагIа лаьрхIача 14,5 процентa меттел. ХIаьта из далехьа боахама Iалаьнате чIоагIа эшай хиначa доагоре кхы тIа з бIаьш тоннаш яр.

ТIом хьале хьалхарча пятилетти шерашка стахановски болама формех цаI — двухсотниций, вешта аьлча, шоай балха норма хаддамза 200 процент кхоачашъеча болхлой болам бар. 1938 шу чакхдоалаш айхха мехкдаьтта доалача вар ши эзар двухсотник.

Стахановски болам толаме дегIаухар Къайбеседа Кавказа, цу даькъе Нохч-ГIалгIайчен а юрта боахаме.

Гитлеровски гIаьрахой тийшача балхагIа вай Даьхенах латаро цIаккха а ца айдецача тайпара айдир патриотически хьинар. 1942 шера июне Грозне предприятешка хьахилар фронтовой бригадий болам. 1943 шера московски комсомольций хьокхамагIа фронтовой комсомольско-нагирхой бригадаш вIашагIйоххара тIехьара болам боаржабир Грознерча къахьегамхоша. Алхха «Грознефта» предприятешка вIашагIъеллар цу тайпара 300 гаргга бригада. Городерча комсомолеи нагирхойи мугIарашка 3200 производства отличник вар.

Парте Центральни Комитетон Советски правительства хаддамза йовхо ен хилар баьхи долаш лоацача хана ераийр тIемо халкъа боахама яь хинна човаш.

Болхлой, инженерно-технически балхахой, гIулакхерча наьха къахьегама политически хьинар айлуш хилар тойташ бола къаьста хьокхам ба социалистически яхьа эгтара лакхагIа форма — коммунистически къахьегама тIехьарча боламе цар декъа лацар. Коммунистически къахьегама бригадай цIи яккхара тIехьарча болама эгтара хьалха юкъехир Грозненски химически заводера (хIанз СССР 50 шу дизара цIерагIа Грозненски химзавод) Н. Шевляковa смена, В. И. Ленина цIерагIча Къахьегама ЦIеча Байракха орден лоаеча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода С. Петросов керте лаьтта ворхIагIча установка коллектив.

Керда дIадоладаь из гIулакх дIахо дегIадоаладе безам а болаш, къахьегамхоша лозунг арадаьккхар: «Бригадашкара — коммунистически къахьегама цехашкеи предприятешкеи!»

1966 шера 1 январь тIа кхоачаш республике пхеза дукхагIа хилар яхь лелаеш йола предприятеш, цехаш — шоаза, бригадаш — кхоаза; цхьаьаца волаш яхь лелеераш — цхьаи аказзеи. Свй дола цIи яьккха предприятеш ворхIазза дукхагIа хилар, цехаш — диазза, бригадаш — шоаза, ударникаш — алхаза. ХIана болама юкъе декъа лоацаш вар 78930 саг, цу дакъе 30785 — коммунистически къахьегама ударник.

КПСС XXIII-чен XXV-чен съездашта юкъерча юкъегIа социалистически яхьа доархIамегIара башхалонаш: экономически кийса вIашт Iехььиька, боахама кердача реформаца юкъахина хилар, аракецача продукце дикал лакхьара уйла тIаахийтар, КПСС ЦК-ас могаль саратовоций почин, къахьегам Iалам ларда тIа вIашт Iехьбоккхар, пхе дийнахьа болх беча кIирага доьларца дузадешна быта дешашкахьа тоьал лоархIаме лостам бар, кхыьраш.

Парте XXV съездо иттлагIча пятилетка кхьмоттигера декхар а лаьрхIа оттадир халкъа боахама дерригача доакъошкеи — участкашкеи общественни производства эффективности балха дикали лакхъелта.

Цу хана москвичаш хьалхаьккхар «Дикала пятилеткана — балха гаранти!» яха инициатива, ленинградцаша яхь йоаржайр «ХIаране болх дика баргара — коллектива къахьегама лакхача эффективностага!» яхаш дешв а йолаш. Республикерча къахьегамхоша шерра хьал а лоацаш грозненски химикий яхьа дешале зозунг а хинна дIаэттар «ХIара балха дешна — дикала Знак!» яха лозунг. Республике шерра дIаьржай «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яха ростов[illegible].

Социалистически яхьа историе чуьх къаьстта моттиг дIалоац 1978 шеро. ХIана аьлча, из дар СССР керда Конституци тIаийца хьалхара шу леадаь шу, къахьегамца коммунистически гIулахаш леладара тIехьарча болама тиъо шу диза шу. Москвичий инициативагIа пятилетка кхаь шера планаш СССР Конституце шу дузаш кхоачашъяр духьа дIайолаьча яхьо гIо дир къахьегамхой творчески хьинар дегIадоаладара.

Из ди тIаклоачаш пятилетка кхаь шера заданеш кхоачашйир республикерча заводий, фабрикий, транспортни гIишлошъечех организацей шовзткъа совгIча коллективо. Царех я Горячеводски УБР «Промавтоматика» яхача Iилма-производственни объединене, технологически транспорта Старогрозненски управлене, «Центроспецстрой» яхача специализированни гIишлой-монтажни управлене, дукха кхыйола коллективаш. Итташ бригадаши участкаши я, бIаьш а эзараш а нах ба пятилетка диълагIча шера чотах къахьегаш. Республика промышленносто ханал хьалха, 1978 шера 20 декабре кхоачашъяьй промышленни продукци махкала яккхара пятилетка кхаь шера план.

ХIана 100 гаргга цIи йола промышленни продукци паччахьалкхен дикала Знак йолаш аралоц — из хул аракецача ерригача продукце диъалагIа дакъа. Социалистически яхьа дакъа лоацаш 280 эзар къахьегамхо ва, царех 84 эзар коммунистически къахьегама ударник ва. ХIаране ши-шийи творчески план а йолаш болх бу 10 эзар совгIча саго.

«СССР халкъа боахам дегIабоалабара эгтара хьалхарча пхе шера плана 50 шу дизара хьакъехьарча» парте Центральни Комитета соцам тIа лаккха мах баьб коммунизм хьалъеча хьалхалаттарий, хьакхайкадаь, эгтара хьалхарча пхе шеро пхи тIакийца 50 шу дизар вай мехка къахьегамхоша къахьегама кердача толамашца белгалдоаккхаргдолгах, вай мехка социализми коммунизма хьакхьара тIехьа лаьттача къовсамхой новкъаьшха Iоялча турпалеча опытах бизза вайда эцаргболгахи кхы тIа а из ебаергйолгахи чIоагIа дог тийша хилар.

В. САНКО,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропаганди агитаци отдела инструктор.

ЧТЗ — хьалхарча пятилетка кхеллар

Хьалхарча пятилетка (1929—1932) турпала шерий йицлургйоацача событех цаI я йоккхагIйола индустриальни предприяти — Челябински тракторни завод хьалъяр.

1929 шера гураьхьа уральски города Челябинска йисто сихдаь дIадолаьдир балхаш: гIишлойхой болабелар социалистически юртбоахам дегIабоалабара доккха маIан долаш хургйола предприяти хьалъе.

Барги бени, вордах ена говраш — иштта яр цу хана хинна ерригa «техника». Бакъда, дагалаьцар сиха кхоачашде боккха безам болаш бар нах. ЦаI шолагIча тIехьа хьалъеш латтар завода корпусаш. 1933 шера пхьоалагIча июне торжественни хьало хьайийлар завод. Коммунистически парте Центральни Комитето дайтача моаршала письмо тIа белгалдаьдар лаьтта леладара технически хувцамаш деча керттера низ хинна Челябински тракторни завод дIаоттаргхилар. ХIаьта мехка хьалхашкара шоай декхараш тракторашъераца сийлаца кхоачашдергхиларах тешам бенна хилар а. Шоаех бенна тешам бакъбир цар. С—60 яха лигроиновм двигатель тIалатта эза гусиничи трактор арахеца болабелар уж.

ХIара бутт массаза бала уж дукхагIа арахецар. 31 октябре бус вIашагIъеллар эзарлагIа машина.

С—60 яха трактор арахецарца цхьана предприяте коллектив болх беш яр кердa, яхь а чIоагIагIа низ болашагIа йола дизельни двигатель тIалатта С—65 яха трактор хьаяра. 1937 шера цу маркагIа йола машинаш арахеца йолаелар завод. Каста хьахилар цхьаькха кердаяр — газогенераторни двигатель тIалатта СГ-65 яха трактор.

«Танкоград» — иштта цIи йоахар Челябински тракторни заводах немецко-фашистски моастагIашца тIом лаьттача шерашка. Лоацача хана технологи эргаьнька хийца а хийца Челябинскаш болабелар тIема машинаш арахеца, цар араийдар фронта лаьрхIа эзараш танкаш, ше-шегIа лела артиллерийски установкаш.

ТIом дIабаьккхачул тIехьагIарча шерашка машинашъераша карвезайир С — 80 яха керда трактор арахецара метод. Уж машинаш боккха йоархIам болаш хилар Сибарегiара, Казахстанера мехкахьа, районашкара ерий даьдз Iалаьмате дукха лаьтташ карадерзадеча, уж шерра пайда эцаш лелайора йоккхий гидроэлектростанцеш хьалъеча, кемаш лелеи оросительни каналаш доахача, хьу кийчъеча, мехкдаьтта промыслашка, иштта кхы дIахо а. ДIахо йодеча хана хьайир кхы а боккхагIа ница болеи экономически йолеи машинаш.

Ер шу долалуш конвейер тIа оттаьй цхьаькха керда яр — Т-130 яха 160 говра низ бола двигатель тIалатта трактор.

Доккхий производственни толамаш дахарах тракторашъерий коллективана Ленина орден а нхьдола совгIаташ а денна.

В. И. Ленина цIерагIа Челябински тракторни завод яхача объединене продукци экспортагIа доаьол арахьарча итташ мехкашка дIаухийт.

Предприяте хIанз еш латта реконструкци чаккхьлиначул тIехьагIа хьалгъа боахама трактораш доаттаелга дикка лакхлургда.

СУРТАШ ТIА: 1) Мазагон Марк Яковлевич нраз долаш хиннав — 1933 шера июне завода коннаIарех эгтара хьалхара трактор араьккхар ва из.

ЧIоагIа хозахеташ ладугI но дувцачунга къонача трактораш ъераша. Цо дувц мишта хьалъяьй, мишта низ беннаб Челябински тракторни заводага.

2). Челябински тракторни заводо арахийца эгтара хьалхара трактораш (1933 шера «СССР на стройке» яхача журнала 8-ча номер тIара репродукци).

3). Челябински тракторашъерий экспортни продукци. ЧТЗ яхача маркагIа йола машинаш кийо итташ мехкашка, цу дакъе СЭВ членаш долча мехкаша а.

В. КЛИППИНИЦЕРА суртащ.
ТАСС фотохроника.

НГIАССР Лаьхехьарча Совета массазарча комиссеша

ХИШ ЦIЕНДУ ГIИРСАШ ТЕРКАЛДЕ

Нохч-ГIалгIай АССР Лаьхехьарча Совета Iалам лорадара комиссе дийцар «Грознефтеоргсинтез» объединене, «Птицепром» треста, юрта боахама министерства, жилищно-коммунальни боахама министерства, г. Аргуна предприятешка хиш цIенду гIирсаш чоагIча хьал тIа да.

Комиссе белгалдир, тIехьарча хана промышленни юртбоахамни производства отходашца гонахьара Iалам кIазагIа бIехдердолаш дукха хIамаш даьлта: пробатни низалга а кхоачийташ хьалъяь яьккхай биологически хий цIендеча станца кхоалагIа аргIа. «Грознефтеоргсинтез» объединене дукхагIа предприятешка хиш го боахаргбода бIошни яь яьккай, финельни газаш хьагульярех цара утилизаци ярех балхаш даьд, дом хьалушача устройствий эффективность айьй.

Юрта боахама министерства колхозашеи совхозашеи хиш цIенду гIирсаш а долаш йола 14 хьайбий комплекси 4 хьекхарчий комплекси хьалъяьй.

ХIаьта а 1978 шера 7 феврале КПСС обкома бюрос республика Министрий Советон чIоагIъяь 1978 — 1980 шерашка Iалам лорадара йола комплекси план во кхоачашъяьй балгаьльча ведомствай цхьайолча предприятешка.

«Грознефтеоргсинтез» объединене Iалашдаьдац биологически хий цIендеча станцеца, цуй низал 280 эзар кубометр хий дий-бус чакхдаккхарга кхоачаш, реконструкци ега. Мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химе предприятешкара санитарно-лораяра зонеш яра дешаш къовстадац. Меле лел Заводской района лаьттан кIалхара хиш бIехдара ялерам бола мехкдаьтта продуктащ хьальяхара балхаш. Геттара во лел А. Шерипова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача заводе комплекски мероприятеш кхоачашъелта. Заводе каст-каста хул аварийни хьалаш, Шолжа чу ухийт мехкдаьтта продукташи бIеха хиши, хих лортIа пайда эцац. Канализационни сеташта эксплуатаци яра бокъонаш чIоагIа телхаю, механически хиш цIенду гIирсаш долча 3 — 4 майдаш тIа ааврешхул.

«Птицепром» тресто во къестаду автомойкаши хиш цIенду гIирсашк хьалдаре дешаш. Болх бе йолаялийтача Старожортовски, «Кавказ», «Майская» яхача фабрикашкарча кердача птичникашка йоацаш я помет дIайоахa майдаши хиш цIенду гIирсаши. «Помет дIайоахача системашта эксплуатаци ега чIоагIа телхаду: помет хьагулъю майдаш асфальт билла иц, лафеташ йила моттиташ иц, фабрикай ковнаш шаьрдаь дац, бIеха да. Помета утилизаци яра дешаш къовстадаьдац, цо фабрикашта гонахьа хьа а Iоеш гомахье бIехъю.

Юрта боахама дукхача колхозашеи совхозашеи хиш цIенду гIирсаш хьалду дуьла шераш да. Масала, «Грозненский молочный» яхача совхоза хьакхарчаш лелаеча комплексе 1970 шера дена хьалдеш да уж. Хьакхарчаш лелаеча комплекса бIеха хиш совхоза центральни усадьбана юхха дIаухийт. Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза хьакхарчаш лелаеча комплексе а дац хиш цIенду гIирсаш. Хьалдаьдьинадац уж «Гойтинский» совхоза шурий комплексе а.

Кхераме хьал иттад хиш цIенду гIирсаш доададьча, кердадараш хьал ца деча г. Аргуне. Дулха комбината, шекара завода, цIенош деча комбината бIеха промышленни хиши нувхаши Джалка яхача хи чу ухийт. Хиш цIенду гIирсаши канализаци хьалъелта во лел г. Гудермесе.

Комиссе тIайийцар боагIаш бола соцам. «Грознефтеоргсинтез» объединене, «Птицепром» треста, юрта боахама министерства, жилищно-коммунальни боахама министерства кулгалхошта могадаьд гучадаьха кхоачамбоацараш дIадахара, хиш цIенду гIирсаш хьалдара планаш кхоачашъяра до доагIар дела.

КЪОНА СБОРЩИК

1974 шера Советски Эскаре гIулакх даь а ваьна, цIавеначул тIехьагIа вера Юрий Козенков Грозненски экспериментально-механически заводе балха. Техника езаш вола эIамига саг шин вовшхагIволча веший бригаде сборщикалла болх беш ва. ХIаьта цун воша Петр 1971 шера из завод йойиллача дена цига болх беш ва.

Шин болха тIа дика хьокхамаш дахарех дIадахача шера «Социалистически яхье котваьнкар» яха знак елар цунна. Деша нормаш 115—120 процент кхоачашъеш хьаьоагIа Козенков Юра, эзовда Сайлен улга тIа ваьнхаь. Щий болх дешарца бувз цо. ГПТУ сайрийнарча отделене дешаш ва из газоэлектросварщика говзал Iомаеш. Смежни професса сборщика эшаш я.

М. ГАДАЕВ.

ИТТЛАГIЧА ПЯТИЛЕТКА МУЛАШ

Коммунистически хьисапе бу болх

Киевски Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара цIерагIа «Химволокно» яха производственни объединени йоааза дIаволавелар со цу предприяте музеигара. Укхаза стендаш тIа латт хало Iаьжагiа дерзадаь документаш, газеташ, сурташ. Цар дувц 40 шу хьалха, Днепр яхача хи йисте, Украине эгтара хьалха хьалъяьча химически хьоасий деча фабриках лаьца. ТIом болча хана а предприяти продукци арахецаш яр. Бакъда, хьалхара продукци, фашисташа дIа а лаьца йоахьча Киеве а ца хецаш, Гаьнарча СибарегIа арахийцар предприяте. Киев мукъаьаьккхачул тIехьагIа шозлагIа кхоллар хилар предприяте: фабрика-комбинат — производственни объединени — иштта и цуп дегIахара этапаш.

Къаьнарча сурташ гойтар Iаьржа кIур тусаш латта фабричи трубаш.

— Цхьа ха яр тусача кIур боккхаьта хьекжа предприяте низ хеташ, — яхаш дувц предприяте парткома секретара П. Терещука. — ХIанз из гIулакх дIадаьинад. Тха объединене цехашта гоьна доацаш доагIа Днепр, гонахьа дийхна хьу я, цудухьа гонахьара Iалам лорадара къаьстта чIоагIа тергам тIалоаттабу оаха. Цу гIулакха алхха укх тIеххьарча итт шера пхи миллион гаргга ахча дIадаххийтад оаха.

Со хилар сероуглеродаи сероводородаи регенераци ерча цехе. Цу цехе ерригa операцеш автоматически ю. Хий цIенду керда цех а бIаргайра сона. Гобоахийташ кхоачамбеча дIакъайлача технологически цикло вIашт Iехьбоаккх бIеха хий Днепра чу ца ухийтаргa.

Вай мехка 800 предприятена продукци арахецача объединене ерригa цехаш эгтара кердагIа йола оборудовани чуоттаь я. Киевски химикашта хьалхашка доккхий декхараш латт. Из кхета а деш, завода хIара болхло хьинаре декъа лоацаш ба къахьегама оасарле а продукце дикал а лакхъярца. «Химволокнос» хIара шера ханал хьалха кхоачашъю планови заданеш. Предприяте къахьегача 9 эзар саго бу болх беттаи а боаккхаш коммунистически къахьегама сийлен цIи. Къахьегама ЦIеча Байракха ордени едаьй коллектива. Тахан дикагIа вола итт болхлой пхи бригадеи 11-ча пятилетка чотах болх беш ба.

Профсоюзни комитете соез дийцар предприяте болхлой къахьегама хьалашъ быти тоаярах лаьца. Болхлошта лаьрхIа поликлиникеи больницеи я укхаза. ХIара шера 200 совгIа болча дезала дика кийчъяь керда квартираш ю. Объединене болх беш я профессионально-технически училища. Цигача деша багIача нагирхоша шоаш хержача професса совгIа юкъера школа а йоаккх. Цу училища ларда тIа болхлой квалификаци лаккхъяра йола курсаш яххай укхаза.

Болхлой гIулаккерча наьхеи бераштa лаьрхIа берий керда кхо комбинат хьайийлалай укх тIеххьарча шерашка.

«Химволокно» объединене болхлоша доккхал ду шоай культура Дворецах. Иттал йолча секцешта, кружокашта кулгалдеш ба опыт йола педагогаш. Киеве меттел республикерча дукххача кхыча городашка а йовз культура Дворецa самодеятельни коллективаш: «Дарничанка» яха илли халхарен ансамбль, «Дударик» яха берий ансамбль.

Соахка Днепра йистте, Киева гаьна йоацаш, объединене хьалъяьй санаторий профилакторий. Цу чу я эшаш мел йола хIанзара медицински оборудовани. Болх беш шекъа а вIашт Iехьдергда укхаза бетта-бетта 150 сага могаш чIоагIъе. ХIаьта отпуске волча хана беррига дезалашца сохаIа йиш хургья объединене доалахьа долча салоIача цIагIа е профкома путевкагIа Советски Союзе гIолла а доазоя дехьа а туристически наькъагIа аха.

«Химволокно» болхлоша къаьстта хетташ я Чехословаке баха «Интуриста» путевкаш. Чехословаке баха болхлой безам хилар шин маIаз долаш да. Киевски предприяти — советско-чехословацки доттагIлен Общества коллективни член я. Цун айкха бувзам ба Георгий Димитрова цIерагIча братиславски химически комбинатаца.

Гаргало тессача шин предприяте доттагIлен истори 1971 шера дIадоладелар. Цу шера цар кулгаш яздир доттагIлени вIешин леладеча гIулаккийи договор хIа. Цу хана дIаи-хьаи аха йолаелар делегацеши гIулакха эшаш дола наьхаташи. Шин предприяте специалисташ болх тоабара йола хьалхара методи опыти дIа-юха луш ба. Иштта киевлянашеи братиславчанашеи беча балхах даьнна бермат гойташ дола масал доаладир сона объединене: укхаза духха ха йоацаш хьайийллай продукце упаковка ю механизированни линии. Цо вIашт Iехьдаьккхар 130 саг мукъаваккха а кхыча балха вахийта а.

Сона цига йовзийтар Курило Николая кулгалду перемотчиний бригада. Социалистически яхь лелаяра братиславски коллегашца договор а оттадаь цхьан пятилетка ялх шера нормаш кхоачашъе декхар тIайийцар цар.

Владимир ДЕРГУН,
АПН корреспондент.

Кхана — мехкан фегарчу тlема духьаларчу оборона бlуьнан де

Мехка ПВО бlуна. Летчика-снайпера подполковника Н. Гайтуковен 1-ча класса штурмана майора В. Леоновен гlуллакх дешдолча авиацин дахьа тlехдика дар аьнна, цlи тиллина да. Уккхаза беррига летчикаш штурманаш лаххарча класса специалисташ ба.

СУРТА ТlА: подполковник Н. Гайтуков (аьрдехьара вар) майор В. Леоновн лакъа маршрут нийсъеш ба.

С. ДЯТЛОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

СОВЕТСКИ СИГАЛЕ ЛОРАЕШ

8 апреле вай мехко белхан белгалбоах фегарча тlема духьаларча оборона бlухой, Советий Мехка фегара доалнаш тешаме лорадераш.

ПВО бlунаш хьакхилар а дегlахар а хаддаза дувзаденна да Советски пачхьалкхен историца. Уж хьаккхилига дlадоладир 1917 шера Октябрьски революце дlенашка вlашагlъеллача болата самолеташта духьаларча Путиловски дивизионо.

Граждански тlемаш интервенцеш шерашка (1918—1921 шш.) фегарча тlема духьаларча оборона хьалхара подразделенеш къонахчал гойташ моастагlех лийтар фега а лаьтта а. Немецко-фашистски агрессоранта духьала тlом беш (1941 — 1945) ПВО бlухоша турпале юхайийттар моастагlчун авиаци, хlаьта халача хамашка тlом бир танкаштех гlашлоштех духьала. Фашизмал котдоалача цар лаьца дахьа гитлеровски авиацена цар дахьча зенаше чакхдоалаш дац. Фегарча тlема духьаларча оборона бlунаша lалашйир Москва, Ленинград санна йола мехка лоархlаметlа йола центраш, кхыйола йоккхий городаш ца йохаййтилга, машиннахьа транспорта болх топхабайтапзар. Бlунаши нах баха моттигаш фецара дехча довнох лорайир.

Мехка ПВО Вlунаш тlом дlабьенначул тlехьагlа СССР Героашцарча Низий кхыдола тайпаш а синия дегlаахуш дукхен шоллагlча тlема опыт, хlанара lилманек техникаценаш нарагlдаьнкараш чоте эцара ларда тlа. Советски пачхьалкхен фегарча тlема духьалара оборона хаддаза чlоагlъяр — нахаре хилавна дергдоацар.

Из дакза дагдац США-н НАТО кхычи мехкийи тlема-политически култалхоша тlом бара йолаш йола средстваш тоаеш эргайоахаши кердахраш хьаеши йоландаь, эттара тьалха фегара тlалатара ярш а йолаш. Пхе шера — 1979—1980 шерашка США юкъара тlема расходаш пхьа тоаллкон доалларал сагlа хургья. НАТО мехкашка гучlахьа яз а ду хьа а йоах шоай беррига тlема низ СССР-ан кхыча социалистически мехкаштен духьала хьоинбаь ба. Тlа-тlа дукхагlа ду Советски Союза «крестови поход» а лха гlахьехамаш. Кхоххам кlаьдбаьа, Советски пачхьалкхен машара инициативашта духьала дувлаш. тlема кхоачама социализма мехкан тlех хила гlерташ империалистически низаш алсамдоах герзашца кийчлурга.

Империализма цу политикаш тlа-тlа чlоагlагlа дlакхеташ латт китайски кулгалхоша лаьца никъ. Вьетнама тlалатаро кхы цlаьхха а тешал ду машара кхелах Пекине мел бехктокхам ца хеташ ба. Зулам де ца кхераш герз юкъе миицта доах. Деррига дуненна хьалхашка хьагучабаьлар цар леллача великодержавни, гегемонистски политика тийшача баьха агрессивни чулоацам.

Цу хьалашка ший кхерамзлен йоахо да йича аргийи Советски Союз? Йиша а аргьиш! Хlамах нхетош волча хlара сага хов из. Советски правительства да а даьд деш а да мехка оборона, цу герзашцара низаш боагlача боерам тlа лоаттадара дакза дерг мел доацар. Хlаьта мехка ПВО Бlунашка долаш да фегара доазонаш тешаме лорадара мел эшар. Царгарча хlанзарча зенитни, ракетни, авиационни, радиолокационни техниво торо лу хила тарлуча моастагlчун хlанз йолаш йола фегара тlалатара средстваш хlалакье. Мехка фегарча тlема духьаларча оборона организационни структуро торо лу бlуний тайпаш — зенитни-ракетни, авиаци, ПВО, радиотехнически айхла дувзаденна долаш тlема операцеш лелае.

Мехка ПВО Вlуний тlалатара низа лард я зенитни-ракетни бlунаш. Цар тlом бара боккха низ ба, лораеш йолча объекташта гетгара гаьна йолча моттигашта чlоагlа кийса гера детта йиш я. Зенитни-ракетни комплексаш йиш йолаш я фегара тlалатара йола средстваш лаккхален ерригача диапазонашка а сухалашка а, метеорологически хьалаш а ден-бийсан хиши а моллагlаш але а хlалакье.

Хlанзара ракетни гера — из коллективно леладу гера. Цудухьа ЗРВ доакъошка подразделенешка тlема декхараш хьадда кхоачашдар тlема техника торонех тийша ца lеш, эттара хьалха тийша да лични состав идейни кийча. Тlема гlуллакхаш дика доваш, подразделенеш вlаши айхха бувзам болаш хилар а. Уж гlуллакхаш бlезача боараме доакхаш ба вай ракетчикаш.

Мехка ПВО маневраш чlоагlагlа е йиш ярах цаl я авиаци. Из лаьрхlа я объекта гетгара гаьна волча хака фегара моастагlа хlалакве. Ракетни гераш дола моллагlа хаоттам бала а мела йиш йола истребителаш-перехватчикаш торо йолаш я ден-бус моллагlча хана тайп-тайпарча лакхаленашкара хlамаш хьалувца а хlалакье а. Вай фегара бlухой беттала ба боккха санкетам, тlема декхара тешаме, майра, йоккха профессиональни говзал йолаш, физически хало ла могаш хилар да. Летчикаш санна я фегара хlамаш хьалувцара лаьтта кийчо еш йола инженерно-технически состав а.

Бехктохкаме декхараш да радиотехнически бlунаша кхоачашдераш, образно аьлча, мехка ПВО бlаргаши лергаши да. Радиотехнически бlуний салтийи эпсараши мехка фена духьалаоча оборона хьалхарча моттиге латт. Нагахьа санна фегара цlаьхха тlалате фецара моастагlа эттара хьалха мичаа а хаьна цох йола дамеш яла езаш ба уж. Уж шоай тайпара нах ба. Кхыча гlулакхел сов гlа цар чlоагlа йоаля лакхача фелалел Даьхен хьалхашкарча къаьсттача бехктокхамаш уйла.

Фена духьаларча мехка оборона Вlуний белтало я управлене процессашта иерра автоматизаци яь хилар, хан лимит кlезига хилар. Хlаьта цо ший арглан личии составагара къаьстта гlулакхаш хьадех. ПВО Вlуний ерригача тlема-дешара заведенешка лакхера дешар дийша эпсарий кадраш мара кийчъяц. ПВО гlулакх де боагlа лакхерен юкъерен дешар дийша бола кагий нах. Цо торо лу царна гераех техникахи дикагlа пайда эца. Цунна дола тешал да, къаьстта аьлча, политзанашка тlема гераш а кхувсаш еш йола тактически ученеш. Цу ученешка деньа лаьцача дукхагlча зенитни-ракетни авиационни подразделенешка гераш кхийсар «тlехдика» оценка а луш. Селла боккха мах бу бlуний карттера декхар — моллагlа агрессор кхатохара массазза а кийча хилара хьадда дола хьал хилара тарра тlема дежурство леларра а. Хlаьта тlема кийчо, хоаш ма-хиллара, машара хана личии состава тlема говзала бухь а ба, тlем тlа нотало яккхара дlоагlа а да.

ПВО бlухой — Даьхен фегара доазонаш тешаме лорадераш — Советски нахь машаре къахьетам тешаме лорабеш ба.

КАБИШЕВ Борис,
авиаце маршал-лейтенант, мехка фегарча тlема духьаларча оборона Вlуний Главнокомандующе заместитель.

(АПН).

Хlара 100 жийна тlехьа — 128 lаьхар

Шалиевской районерча «Коминтерн» яхача колхоза жа дахна доладеннад. Цу лоархlамеча кампанега дика кийчъеннай вокхагlа волча жа lуй К. Дюсембенова комсомольско-вагирхой коллектив.

Социалистически Къахьегама Турпала Н. А. Эсмухамбетова методагlа кийчъдий ушхаза lаьхаргаш чулоацдергдола желаш. Жа дахнача хана эша кийчо яра хиначa конкурсе хьалхара моттиг яьккхай С. Алимбиева бригадо.

Хlанз массадолча lуламна (уж 17 да колхозе) дахна доладеннад жа. Хlара 100 жийно таханарча дента юкъера лаьрхlача 128 lаьхар баьб. Хlаьта баьхача 6718 жийна тlехьа 8,5 эзар гарга дика уналцlена lаьхаргаш хьалкхуаш да. Дувстача жерчаша шиццша-кхонкха lаьхар баьб.

Лакха да К. Я. Дюсембенова бригадо доаха хьонхамаш. Хlара 100 жийно 140 lаьхарг баьб. С. Алимбиева бригадо доаха хьонхамаш кхы а лакхагlа да — 148 lаьхар хlара 100 жийна тlехьа.

Ишта дика дебаш да вокхагlволча жа lуй С. Турдаева lулашкара жа а. 722 жийнах 540 бахкаб хlанзалехьа. Цар 728 lаьхар баьб тахарча денга.

Уих шера жа дахнача шерра юкъе а йоалаь, пайда эцаш я Н. Эсмухамбетова кошарно-базоан метод. Йоккха опыт йолча жа lуна методагlа беча балхо торо хулийт цхьанкха lаьхар дlа ца къастийташ деррига lоахарий хьалкходе.

Хlанз жа лелаеча деррига lулашка lоахарий хьалкхедара эша хьалаш вlаштlехьдаьхад. Тоъам болаш я йол, минеральни добавкаш, концентраташ.

Уих шера жа лелаераша дош доинад хlара 100 жийна тlехьа 128 lаьхар хьалкхебе, аьнна. Шоаш денна дош диззе кхоачашдара тlатеllа къовсам доттабеш ба уж [illegible].

Е. ФАРНИЕВА.

ВЕЖАРИЙ ЯХЬЕ БАЬННАБ

Уих шера Урус-Мартановски района боахамашка болх беш хургва 400 механизатор. Цар гlулакх дарга хьежна хьувкъаргда ялаташ, кхыйола юртбоахама культураш. Хlара механизаторо беча балхах тийша ба гураьа чулацаргбола хьувгьам.

Уйла а яь, болх дикагlа дlагlоргбола хьалаш вlаштlехьдаьхад «Красноармейский» совхоза кулгалхоша. Лоархlаме да кхашка болх беча наха чам а болаь, ший ханнахьа бlайха кхача лоттабар. Из гlулакх а дика вlаштlехьдаьккхад укхаза.

Районе дикагlболча кхашлеладерашца лоархlаш ба цу совхозера къона комсомольцаш вежарий Даснев Лемен Лаьчен. Цу шинне эскаре бахалехьа хьалха а бир цу боахаме болх, цига lомаьяр юртбоахама техника а.

Эскаре болча хана а бар вежарий тlемен политически дешара отличникаш. Дай-мехка дlаделла деза декхар шоаш дlаденна баьлча, вежарий цlа а беьхна, ха ца йоаеш шаьккхе а тракторашт тlа хайра.

Хьинар дола вежарий беззбеннаб массанена а. Бlаьстан кхашкара балхаш дика кийчо а ла дlадоладаьд цар. Шаккхе воша гусеничи тракторашт тlа болх беш ва. Лема уих lай, ха эттa даноц даьхкача, ший трактораца лаьтта оахаш хиаар, хlаьта Лаьчас, дика тоа а яь, кийчйир ший машен. 8-ча марта бlаьстан кхашкара балхаш де эттара хьалха арабоалачарна юкъе бар вежарий.

Лаьттанцара тlоадзя дlакъовлаш 1500 гектар долча оахам тlа махкаш даьхад цар кхьбоача шоай вокхгьосташца цхьана кхаь дийнахьа.

С. МАДАГОВ.

Польски культура деноош — Советски Союзе

Вай духовни гаргалон цlей

3 апреле дlадоладеннад Советски Союзе польски культура денош.

АПН-ан Интерпресс корреспондентий [illegible] ПНР культурий министра Зигмунд Найдовски.

— Министр, польски культура карагlдаьккхараш СССР-е гойташ дола хlара [illegible] маьlа беттале [illegible] да!

— Польша кхадийнъеннача хана денз 35 шу дуз мооль беттa. Цу хенаца тайсдь да гlамзаре хьакхар. Ишта из хиларо деккарийна ду тхо социализма хьалашка польски культура карагlдьаккхаш эттара мехка дар совнаш доттагlаьта бlаргадайта.

Польски культура Денош СССР-е хьалха кулаш даьбакъда, уих шера санна шерра вайна юкъе гlуланк эттача гlоне хиина дац. Цох барлол оал оаха Денош вlаштlехьдаьхача советски организаторашта. «Доттагlаш, цьоагlош, вошала — 35 шу», яха девиз йолча цу цlайга чlоагlа кийчбеннаб польски искусства мастераш. Советски зрителашкан ладувгlарахцаш, кхоаламе гlоалларча тхай коллегашца вlашагlкхийттача хана дог доаза да тхо польско-советски культура бувзамаш чlоагlа хилар къаьстта къаьлокхарг хиларга.

— Малагlа мерттера белгалеш я хlанзарча польски культурол

— Эттара хьакха — социалистически общества мара хила йиш йоаца массовости бакъонца йола демократизм йолаш тха культура хилар да.

Исторически лоацача хана тха мехка хьанлъай дукха музей, библиотекаш, издательстваш, культура цlенош, театраш, кхыйола культура учреждениш. Цар беча балха боараш тlом белабаланаьа хинначунца вlалла кийсбе а йиш яц. Цхьан шера театрашкан концертни залашкан — 37 миллион, выставкашкан музейшкан — 25 миллион, кинотеатрашка — 131 миллион, библиотекашка массаза денна — 19 миллион сег хул. Цу цифраша хьалкх искусства хьалхашка кердэ декхараш а уоттадеш, культурни базаре даьча лоаца керда сег хьахинна.

Социалистически строй хьахкеллача хьалеш вlаштlехьдаьккхад польски халкъа кхоллама низаш сихха дегlадоаладе. Хьалхаьа художественни интеллигенце керда ковзал. Таьам болх беш болча творчески кадраш дукагlа бараш халкъе Польше хьекхийна ба. Беррига кхьле культура ойла хо а луш шоай даьха хиьекхуьаш боле польски литератураш, музыканташ, кинематографисташ, художникаш дерригача дуненагlа вовзlеш а боевлаш а ба. Хlара талант дегlаахара зиеш мел доле хьалеш вlаштlехьдоах оаха. Бакъда, оаха лоархlаш а мах беш а я реалистически йола искусство. Цо кlоарагlа хьакъокх хьамаш дог, цунна хетар, цо лехар.

Польски культура шерра боазача оккоман — поэта Бронески, драматурга Кручковски, скульптора Дуниковски, композитора Лютославски, йоазонхоча Ивашкевича — цар массане кхоллам кlоаргье бувзабенна ба халкъа вахарца. Цар произведеней шерра йолча общественни резонансе хьалхоке эзделла дола сег хьоехкевара боккъонца йолча искусства мел боккха низ ба.

Искусства декхараш ишта кхета а деш, литератураш искусствах айа могаргдола денаьш духца а духцаш кхетам цу оаха къонабараита эттара хьакха цар творчески никъ дlабоалаьушеь а. Уж довзий духцаш ба 1979 шера январь бетта ПОРП ЦК Политбюро творчески кагирхоцца болх бера тlахийца соцам а.

— 35 шу — из йоарта за [illegible] а вай мехкий хьалхайи культурий цхьана леладу гlуллакхаш дегlахара...

— Польски социалистически культура шерра зьвйнийла я деррига дуненна. Тха бахам ба кхьча нехьа культурни рузкъа хьакха, тхойр дерригача дуненна дlайоалийта.

Къаьстта лоархlаме я тхона Советски Союзацара, кхьча вежарашта йолча социалистически мехкашцара контакташ. Тха мехка халкъа lалаш а этте, коммунисташа кулгал а деш, польски халкъо социально-культурни революци еча хана вовзараша санна кхоккъостал дир тхона Советски Союзе.

Польски общественноста оаха шерра йовзийтай хьалха латта вовзий а советски а культура. Польша йоккха аудитори вlашагlтох цо, дукха а вовзаш чlоагlа лоархl.

Духьаьала гlехьарча хенара массарша доаладергда вай. Дукха за йоаццаш польски публико тlахийцар М. Горький цlерагlа дола Ленинградски академически Доккха драматически театр. Л. Толстой «Холстомер» яхача дуццарах оттанче «Говра истори» яхача Г. Товстоногова постановко хоздир 1978 шера Варшаве кхина деррига дунен юкъера театральни вlашагlкхетар. Ишта, гlоараш деттеш зрителаше тlакийцар печатьавкхен центральни тенцний Сергей Образцова театра выступленеш а.

Оаха мах бу литературни переводаш еш польско-советски цхьана гlуллакхеш леладара. Кхьча мехкашкарча авторий Польше арлоаллача произведенех кхоалагlа доле даьча дlалоац советски художественни литература. 200 керда цlераш а йолаш Польше шера арадувлача советски литература тираж пен миллион а.

Цхьана фильмаш даьара театральни постановкаш уттадара толамца дегlаух, дешара заведенешта юкъера контакташ шерлу. Культура цхьаь цlа обаьсть вц пайде а эцаш цхьана гlулахх леладара юкъе ца йоаеш.

Тха бувзамаш культурни ценностеш цаккдаш дlа-юза укхийташ йовзийта lац. Пайда а эцаш цхьана гlулакхаш леладу ПНР-и СССР-и культура министерствашца, городийи областийи творчески союзашеи культурни учреждениеш.

Польски советски культура мастераш каст-каста вlашагlбеттаьу опыт дlа-эха эца, творчески болх цхьан лелабе. Уж вlашагlкхетар профессеш цlейш хилар баьъам хиина ца lаш, шоайла безаш, доттагlлен тlегlолла да. Нах шоайла боэшш, безаш хилча чlоагlлу культурни бувзам а. Оаха дlаеза йодача хана а йоалло аргья цхьана леладу гlулакхаш дегlаькхувлара, уж бувзамаш кхы а чlоагlдара.

Варшава.

(Интерпресс-АПН).

Бряска гlашарин чlоагlа къердаш я «Культура» яхача пригородни совхоза «витаминни» продукци. Салат, хоха буц, наьрсаш теплицашкара йоагlаше торгови сете кхоач. Уих шера хьалхарча беттанашка соаха цу юкъа декхарел кхоалагlа даьха дукхагlа безадалараш деннад совхозо.

Боахаме хьакъеш я теплични комплекса шоллагlа аргlа.

СУРТА ТlА: механизатор Захаркин Александр чуйица хиувнхьам цlаца складе вода.

В. УГЛИКА сурт.
ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

СРВ. Ханое хиина пресс-конференци. Вьетнамски доазол араьдаьрчен корреспонденташта торо елар тlом болча хана карабоалабаьча массех китайски салтацца къамаьл де (сурта тlа). Хаттарашта жоп телаш карабоалабаьча китайцаша вьетнамски территоре тlа тlом бешоаш бохийтилта хоаш бацар яхаш дуц, хlана аьлча, цар командираша йоахар Китая территорена чубаьхача вьетнамцашта духьала тlом бе дохийт тхо. Цхьаболча карабоалабаьраша йоахар вlалла ха а хацар шоашта вьетнамцашта духьала тlом бе безилга.

АДН-ТАСС телесурт.

АПН корреспонденташа хоаьаш ду

ЕВРОПЕЙСКИ ЦХЬАНА ГlУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРА МАСАЛ

«Майя Плисецкая, Екатерина Максимова, Владимир Васильев а Доккхачуъ балет а» — ишта дlайолалу, укхаза а ший даьхене санна хlана довзац аьнна, наха довзаш волча, вай цlи хезача театра Парижерча гастролех йола объявленеш. Уих наькъа конгрессий столични Двореце зрителашта гургья ши программа: В. Васильева, кубинка А. Алонса, бельгийски балетмейстера М. Бежара уйттаь цхьан аьта балеташ, хlаьта ишта шин аьта спектакль «Икар». Гастролеш дlайолалургья 11 май, чакхъергья цхьа бутти аз бутти баьлча.

Конгрессий Дворец Парижа къилбаседа-малхбузенгахьарча даькъа тlа да. Итт минута няъ билла мара цунна гаьна яц сага музей. Москверча халхарой выступленеш йолаьлалехьа кlира хьалха цига хьелларгья Туркмене халкъа ремеслий выставка, вовзаш волча французски репортера М. Гаранже пхе цу республике волаш даьхача цуй суртий экспозици.

Парижe Туркмене Деноша дехга вlаштlехьдоаккх Элен Ларош, «Франция—СССР» яхача доттагlлен общества секретара. Амма яц, вай оаллача тайпара аьлча, цо бу общественни болх бе. Мадам Лароша каралаьца керттера гlулакх — Ж. Помпиду цlерагlча искусствен культуран Къаман центра бу болх ба. Культурни центра чуйоагlа хlанзарча ханара искусства музей, общественни библиотека, индустриальни творчества центр, музыкан акустикан даькъера тохнамий институт. Из тlайолча моттига цlерагlа парижанаша Бобур оал цунах цхьаза.

Кхо шу хьалха столица центре урагlъяхача культура центра lалаьмате йоккхача здание цецвоакх ший массазара яр санна йоазпача архитектурни решенеца. Цуи ерига керттера конструкцеш шоай коммуникацеш а тlехьа — йlовхала система, энерго — а хии а lалашо, бувзам, лелаш дола лоамеш — араьхьа я. Тайп-тайпара диаметрашка бесаши долча турбашта чу хьулаьь йоахкача цар мехкдьатта чакхдоаккхача завода е цхьа тамашеча бахьанагlа къаьнача городе нийсденнача океански кемана тара хетийт здани.

Элен Ларош телефонаца къамаьл деш йоаллаш, пена тlа йоаллача йlаьхача таблицага хьеж со. Аьрдехьа — выставкай цlераш, аьттехьарча графа тlа — уж чакхъяхара ханаш. Эттара хьалхалатт «Париж — Москва».

— Из хургья живописа, архитектура, литература, дизайна йоккха экспозици, — дувц Элен Лароша. — Выставка чулоац вай бlаьшерен 75 шу. Из хетаь я французски, эрсий, советски культура вlаши кийсъе а таръе а йиш йолча явленешта. Лоацагlа аьлча, шин культура вlаши яьча влияни.

Вашха дукха ха йоаццаш Бобуре дlакъейлар шуй гlоргьнача кинорежиссера Сергей Эйзенштейна дийххача суртий экспозици. — дlахо дувц Э. Лароша. — Дlадахача шера торо хилар французий укхаза советски архитектура толамаш довза а. Хlана уих саькате болх беш я машиннаькъа вокзалашта хетаь моллагlъяр санна йоаца экспозици, цунна я советски экспонаташ а. Март бетта чакхйоал цунна юкъедаха 30 картина Советски Союзо дайта йола В. Кандински выставка. Цунца дийна аьлча, йlаьххача хана леладе хуьц художественни полотнаш Бобура хlанзарча ханарча искусства музеи, Ленинградски Эрмитажо, А. С. Пушкина цlерагlча изобразительни искусствай московски Музеи. Центра синематека тlа белгалъяь я карара шу чакхдоаллаш СССР-ча кинофильмай ретроспектива.

Элен Ларош юхагlайоагlа Туркмене Деношта. Царца динача гlулакхий юхь дlайолалургья аьнка хеташ я из, хlана аьлча, сага Музейца дийца да. Туркменел тlехьагlа Парижа Узбекистан йовзийта в. Шу даьлча Казахстан йовзийта в. «Арто» издательства арадоаккхаргда Туркменех дола шерра иллюстрацеш тlайоаь книжка, цул тlехьагlа Узбекистанахи Казахстанахи.

— Тамашийна туркменски хознеш яйна lергбац парижанаш бlаьсти, — дувц Ларош. — «Франция — СССР» доттагlлен общества выставочни зале дlагойтаргья Армене художникий произведенеш: барзl говзача 35 картина...

Тхьа догlа делхар со Бобурера дlаводаш. Шу доалделча дена хаоттама сердаш ба французаш. Цхьан лер тlа ца хиннача lалаьмате шийлача lан мотта хьалха йоалаш латташ я из санна мара лерl айоаца догlален шийлен бlаьсти. Хьан вьезад а ца хоаш «чеховски» я аьнна цу бlаьстенах цхьамне. Бакъдолаш да, А. П. Чехова пьесаш тlа ба а ба шоай са а дуаш дийла сенга тувс а ца хоаш цхьан хlамага сатувсаш, шоашта а фуд ца хоаш дола хlама дагадоеллаш бола персонажаш. Ишта да Франце хаоттамца кулаш дар а. Амма керттердар фуд аьлча, из да хlанз А. П. Чехова парижски сцена тlа а экрана тlа а йоккха моттиг дlалацар.

СССР-ен Францен культура даькъе цхьана леладеча гlулакхий тайп-тайпарча аспектех дукха дувца йиш я. Вай мехкий йиза боккъо я культурни хувцамий боараш а чулоацамах а доккхал де.

А. ИГНАТОВ,
АПН себ. корр.

Париж.

ПАЙДА ЭЦА ЙИШ ЙОЛА ТОРОНАШ

Хоаш да, чухкоабаш йолча хьаккхарчаша йийша ядаш 80 процент ха йовккхаш хилча, эттара дукхагlа денаш бийэттара дукхагlа денаш тlаккхетилсаьна царна дулх чуга. Цунах кхетадеш да, чуйоаьжа моттиг бlеха леларо цар продуктивность лоацъеллеш хьакхий дулх дахкхаргаш дlабода къахьегам дукха дукхагlа хулийтам.

Станокашка тоха уйнаш хийра тохаро кхоачашдец из гlулакх, хlана аьлча, циъадале, уйнаш шоаш маьла деза я да, шоалагlа-дале, чура йоакхал йоаш хилара хьайбай моташалая цар продуктивностан lатгаш а хул из.

Хьайбаш леладеча механизацин электрификацин еча Центральни lилма-тохкамен проектно-технологически института предложенех Запорожски областа Васильевски районерча «Рассвет» яхача колхозе кердача методах доладаьд из гlулакх. Хьаккарч чухкоабача свинарникашка цар психофизиологически белгалонаш а лоархlаш йола йовхьаш ехай станокашта юкъе. Дукха хьаккарч туйоахие лаьрхlача станокашка аьлибетонах е кирпичах яь йовхьаш йоахк, хlаьта дефекаци еча моттигашка контактни решеткаш ехай. Ишта йолча станокашка 85 процентага кхоачаш дола кхо дефекацен зоне соц. вешта аьлча — хийра долча уй тlа.

Керда метод бахьан доладь 200-зза цlенагlа я хьаккарч чулатта моттигаш хьадкагlа шоаш хиначул, хlаьта иттаза аттагlа да станокаш цlенъелга. Дукха декагlа вlаштlехьдоал хьайбашка салаlийта, дукхагlа дулх тlаккхет.

Е. ХМЕЛЬНОЙ.

СТАВРОПОЛЬСКИ КРАЙ. Кхоаткъа шу дизад В. И. Ленина курорташта национализаци яра хьакъехьарча Декрета кулг яздаьча дийнахьа дена. Сийлахь-боккхача Октябро кьахьегама халкъа кьайийллай санаторей наIараш. ХIанз алхха Кавказски Минеральные Воды районерча курорташка хIара бетта дарба дайташ 45 эзар саг хул.

Железноводскерча санаторешта юкъе дикагIъарех цаI — Н. И. Калинина цIерагIа санатори — берашта лаьрхIа я. Укхаза зIемигача берашта дарбаш даран царга садаIийтаран йоккха опыт Iоальй. Царна дIаеннай дик саг хIаране чу волаш йола сийрда палаташ, нердагIйола оборудовани отталь йола дарбан кабинеташ.

СУРТА ТIА: М. И. Калинина цIерагIча санаторе садоIаш дола бераш.

И. ТАРУСОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТАХАН — ДЕРРИГДУНЕН УНАХЦIЕНОН ДИ

«УНАХЦIЕНА БЕР — ТЕШАМЕ КХОАНЕ»

ООН-о Дунен халкъашта магьара бера шу да аьлча хьакхайьадаьча кхерча шера цу дезаикгIа чаьхдаргда 7 апреле Дерригдунен унахцIенон ди. Цу кхайтача цу хьакъехьарча послание тIа унахцIено лоралра Дерригдунен Организаце (ВОЗ) директора Халфдан Малера дагадоххйт: «1978 шера дахьа 125 миллион берех 12 миллион бер — кертгерча даькъе дегIаухача мехкашка — цу дахлаша дезе тамаш я. ХIаьта баха вах иштта трагически тIерабуьлар айберга буть шера бац трагичаш да дукхача ца болш бисарий вахар, хIана аьлча, торо вехилар бахьан долаш унахцIена хуьалурбац уж, боаьошца бола нах е хиина дIабохалургбец. Цу хIана а летташ йолча трагеде оалаш унахцIена лоралра службе вахиш тIа ца кхоачача моттиге гоалаш чудоьлх...»

— ХIара сага, эггара хьалха бера, унахцIено дукхьая цун вахара хьалех, буача кхачах, дезалерча а цул арахьарча а психологически климатах тийша я. ХIаьта аз бакъ а лу доктора Малера ахар: унахцIено лоралра проблема къоастае йиш яц алхха цхьан медикий никаца. социально-экономически дегIаахара гома чу йоацаш, — аьлар АПН корреспондента-ца беседа еш СССР унахцIено лоралра министра, академика Борис Васильевич Петровске.

— Мишта чакхбоалих из бувзам вай мехка?

— СССР унахцIено лоралр пачхаьалкхен гIулакх да. Из дегIаух цаI йолча ерригпачхаьалкхен плана гармонично чуйоагIача бахача наха эша хьалаш долча квартираш уж Iалашбар, салоIиллета вIашттIехьдаккхар, къахьегама хьалаш тоадар, гонахьара го лорабар санна дола унахцIенонна лоархIаме йола проблемаш а чулоацаш йолча лаьрххIача планагIа. Iхьача дешашца аьлча, унахцIено лоралр медицински служба ведомственни гIулакх лерхIаш дац вайцига, из шердара ерригача общества ресурсаш, цу даькъе керттера медикай компетенцех йоаца «социальни рычагаш» а оарцагIа а йоахаш дола лоархIамегIара пачхаьалкхен гIулакх лерхIаш да. Цу новиче тIа латташ хьадаьхкад вай дилла а, кхыметтел мехка эггара халагIа хиннача шерашка а.

ДагадоагIа сона, масала, берий унахцIено лоралра къонсам сеигара дIаболабелар. Советски пачхаьалкхен эггара хьалхарча законодательни акцеех цаIаш яр моцал йолча моттигашкара бераш кхачан продукташца Iалашдарах, революцен гражданскй тIемен деношка даьйноаной дайнача берашта приюташ кьаяр, дукха бераш дола болхлой дезалаш подвалашкара национализаци яьча особнякашка баха дIачубахийтарех дола декреташ. Цунца цхьана хьайора дунен тIа эггара хьалхара ноаконйн бераши лорадара система.

— Мишта латт из система тахан?

— Цо чулоац кхалкахен бераштен социальни гIо делга Iалашдар, наьнеи берен хьашташ лорадарах йола законодательни акташ кхоачашъяра тIахьонам лоаттабар, хIаьта, тIехьара а, дарбан-профилактически гIо дар — мах боацаш а массанега дIакхоачийташ а.

— Миштай социальни гIон башхалонаш меситабаши?

— Социальни гIо яхар кхалсага ший керттера функци кхоачашъяра — нана хилара посищреш яра гIуллакх кхоачашдар, бера нана хилар къахьегамцен дешарцен, общественни вахара юкъе донъа лацарца цхьана тардеш дола хьалаш хьадар. хIаьта иштта дезала материальни гIо дар чу а лоацаш йола шерра понати я.

Чакхдаьннача шера дикъ а кхы дукхагIа а бераш долча 2.5 миллион гаргтача дезалаша бетта-бетта ийдаьд пособеш, хIаьта 300 эзар совгIча дезало — кхоалагIа бер дича цкъа луш дола пособеш. Зай дукха эзараш болча дезалашта бер даьча хьалхарча шерашка мах боацаш продукташ тел берашта. Дукха бераш долча дезалашта лохъяьй алапе тIара йоаха налогаш, царна хьалхарча аргIагIа тел квартираш. Царна льготаш я берий бешамашкен яслешкен бераш леладарах телача махка а.

Тахан вай берий бешамашкен яслешкен кхетадеш да 13 миллион совгIа вор хI шу даланза дола бер, хIаьта аьхки юртбоахама балхаш деча хане колхозашкен совхозашкен кхьеча школе даха йоацача берашта лаьрхIача сезонни учреждешка ухаш да 5 миллион гаргга бер. Берий бешамийн яслейн сеть хаддаьза шерлуш латт, иштта дале а, хIана уж сахьате цигара • моттигаш тоьаш яц.

Уж учрежденеш еса вахакхьашдолаш хилара бахьан цига бераш леладарга бода мах дукхагIча даькъе пачхаьалкхено шийна дIатIаийца хилар (цо шийна дIатIаийцад расходий 80 процент) хинна Iац, — царна чу хьадаьд бераш гармонично дегIаахара эшаш дола хьалаш. Долчча бесса аьлча: цу учреждешка болх беш за лаьрхIача кийчонах чакхбаьнна педагогаш, цар занятеш ю бераица музыках, сурташ деха Iомаду. физкультура мишта е еза хьех. Цу тIа а бера ьыпа ха а. хIара бера сеаца безам бе а терял а деш отталь ца лаьрххIача программагIа.

Школайн хьалхарча учреждений кхетамчаш йоаза ба медицина кIайлеваш. Цул совгIа, хIара берий беша, яслена хьожаваь лор ва — берий поликлиника педиатор, из хьеж берий режимага, цар буача кхачанга, дилла зув цар физически дегIаахар. хIаьта по торо хулийт молагIа лер тIара даьнна хIинма гучеданкха а из дIадаккха а. Хов да, бера цIагIа цу тайпарча хьалий комплекс лелае вIаштIехьдаргдолаш дац нанен дукха доацига. ХIаьта аз лерхIачох, школаел хьалхарча учреждений сеть шерьяр — унахцIена, гармонично дегIадаьха берааш хьалхехдара дезала пачхаьалкхено деча гIон эггара дикагIча формаех цаI.

— Берий унахцIено лорадара декхарех лаьрхIаметIердар, — лерхI ВОЗ-о, — кхоачашдулургдац традиционни способашца. Эшаш да радикальни нерда гIулакхаш. Фуд цун маIан?

— Тайп-тайпарча мехкашта шн-ший тайпара латт из проблема. УнахцIено лоралра система дерригача социально - экономически дегIаахара гома чу «кийсьена» СССР хьакйцача, дувцар «радикально нерда гIулакх а доацаш. просвещенеи унахцIено лоралрен службай болх дIахо тоабер хургда.

ЦаI мохк бац дунен тIа тахан вай миссел дукха лораш болаш (вай мехка болх беш да дерригача дунен тIарча лорий кхоалагIа дакъа, нах вай планета тIарча бахача нахах ялхлагIа дакъа мара доацацашехьа я). Мехка массанахьа а — Гаьнарча Къилбаседе а Юкъерча Азе республикашка а — йолаш я поликлиникай, диспансерий, стационарий, санаторей шерра сеть. Вай торо я беррига берагIа йолча кхалнаха, дерригача берашта динамично эем лоаттабе (хIаьта лоатта а бу).

Цхьабакъда, хьахиина хьанача унахцIено лоралра системана даим юкъенхуьа хано коррективаш. Из дувзадения да советски общества торонаш алсамъяларца (кхарча шера, масала, унахцIено лоралра службана тьожиьй пачхаьалкхено 1940 шера хьожаь хинначул 10-зза дукхагIа средствеш), хIаьта иштта медицински Iилмеи техникеи дегIадарца а.

Медицине чIоаггIа сихьенай хIанз специализаце процесс. Шоай облакташ а еш дIакъоастаьй 70 совгIа клинически дисциплина. Кхетадеш да, чоалхане моттигнийсъелча къьастта специальность йолча лоро дикагIа дергда унахкчов гIо. Амма из иштта даде а, хIара дарбен а профилактически учреждене иштта юкъе ерригача специальностах боле лораш хилийта торо яц.

Цу проблемо дIадех нерда организационни решенеш дахар. Вай аьца шикъ ба хьаддача районерча берашта медицински гIо доаттаду йоккхий дукха профилаш йола центраш хьаяр. Цу тайпарча центрашка хул цамогаш бола нах тIаийбеш эггара опытнегIа бола специалисташ а болаш йола консультативни поликлиникаш. Районий поликлиникай лорай йиш я шоай цамогаш бола нах цига дIахьежабе.

Дукха профилаш йолча стационарашца цхьана вай вIашагIъехи специализированни центраш, масала централни нерани система ехача, бIарга сан лергаши телхачча берашта уж юкаметтаоттаде дарба дара. ХIанзе а болх беш я 70 аллергологически, 87 пульмонологически центр. Хьайийллай ханал хьалха даьча берашта йола 250 совгIа отделени. Царна гIулакх дара шерра найда яц ниовеех, гнотобиологически камерех а. Ханал хьалха бераш деш а бер деча хана кхалсага чIоаггIа халo хулаш а моттигаш, из ца хилча бакъахьа дола хIама дале а, кIезига хилац. Цун бахьенех цаI да берагIа хилалехьа кхалсаго текха лазараш. Тахан, масала, дега-иний лазараш, диабет гучадаьнна пациентнаш, бераш деча цIеной лаьрххIача отделенешка дIахьежабу оаха. Тха опыто хьахьоих бер дара хIара кхалсаг шеконъастта кийчъярен из гIулакх чакхдаккхара тактика нийса харжарон геттара кIезигбу Iодаь бераш лазарах бола кхерам, хIаьта цар дегIаахар лертIа а хулийт.

— Сенца «йиста» йиш я берий унахцIено лорочча советски службе болх кхетам?

— Эггара лоархIаметIара критерий — революци хиалехьарча хана нийсдича бераш доар кIессала гаргга лоадалар. Кlезигденнад дукхача цхьан хана шерра даьржа хиннача, эггара хьалха инфекционни лазарех цамогаш хулга. Иштта, алхха тIеххьарча 20 шера 650-зза кIезигъеннай дифтери хинна моттигаш, коклюш — 45-зза, корь — ворхIазза, геттара дIадаьккхад полиомиелит. Цунца цхьан вай бегалдоах берий физически дегIаахара деррига кьокхамаш тоадена хилар.

Зиновера ГОРБУНОВА,
АПН корреспондент.

Гуржий художника совгIаташ

Гуржийски ССР столице Тбилисе торжественни хьале гуржий художника Малазония Нодара дIаденнад Европа, Африка, Средиземноморья мехкашкарча туристски плакатий XII-ча дунен халкъашта юкъерча выставка доккхагIдола ши совгIат — «Итальянски президента дото медаль», «Доно палле». Уж совгIаташ тел дикагIйолча экспонатех выставке бахкараша.

Малазония Нодара 49 шу даьннад. Из ваьв Грузе, художника дезале. Нодара йоIо а Iомадаьд шийн даьгIулакх — цо чакхъьккхай художественнай Академи. Хетаргахьа из дезала традицех йоха ца е мет 13 шу даьннача художника воIо а.

Малазония Нодар дика вовзаш ва карикатурист, плакатист, станкови графика мастер санна. Цун дукха балхаш тайп-тайпарча выставкашка хьахьоккхаи хиннад, хIаьта дипломаш метелашк тел цун к уж бедгаш а даьд.

ХIанз Малазонига «Интуристагера» нерда заказ кхаьчад Советски Союзах дола рекламни плакатий сери кийчъе, аьлла.

Вил БАЙБУРТ,
АПН корреспондент.

КЕРТТЕРА ДЕКХАР — САГ ХЬАЛКХЕВАР

Хургвола хьехархо кийчвар — чоалхане процесс. ЛертIача кхоачашца из гIулакх дIаоттадара а йоагIача бесса дешара система тоадара а хьалхашка дукха проблемаш отт.

Цу хьакъехьа фу ду Нохч-ГIалгIай пачхаьалкхен университете? Хьалхарча курсашкара студенташа хIанз а дика кхетаац шоай хургйола специальность. ДукхагIча даькъе из иштта хIахад аьлча, цхьабола нах шоай хургболчча бахка гIулакх дага доацаш дуккхьах лаьхера образовани я аьна, дикхон эцар дукхе деша этте хул, хIаьта цхьаболча кагирхоша боккъонца шоай хургйола професси йоаваац, цунах уж кхета а кхетац. Цудухьа ректората а партийни организаце а лаьрхIад из проблема тахка а боагIача бесса цуцна найда эца а.

Цу проблемана хетаь педагогикан психологеи кафедро лаьрхIад подготовительни отделене укх шера дека эксперимента лаьрхIа «Педагогически гIулакха хьарда» цхьа курс еш. Цу гIулакхо хургвола студента ножкъостал дергда шийн професе специфика йовза а бе безача балха къайленех кхета а.

Университете наст-наста чакийоах профессионально-педагогически кийчон проблемашта хетаа тайп-тайпара совещанеш, конференцеш. ХIаьта укх бетта хургья боккъонца волча специалиста дичность хьакхолъяра дешара а кхетама а вузера процессий бувзамах лаьца аргIаяра Iилма-практически конференци. ЦхьоалагIча курсера вешна цхелагIчунга кхачалца студенташца бе безача балха отталь комплексни план я университете.

Студенаш профессионально-педагогически кийчъяра керттера дакъа дIалоац лекцей курсаша, семинарски занятеша, республика школашкарча практикаша. Цул совгIа, дикка гIо-ножкъостал хул цар шоай балха говзанчий-профессиональни хьехархой опыт йовзабича, Iомайча, йовзихаш техкача. «Хьехархой кхьараш» яхача мероприятешка вIашагIкхетар хул царна студентий. Дикка творчески цхьоагIо я тха хьехархо-новатор оалаш волча Донецкерча В. Ф. Шаталова экспериментальни группаца:

Хургвола хьехархо хьалхенех а Iомавеш а дикка гIо-ножкъостал ду университете лелабеш болча культурно-массови балхо а. Иштта, укх дешара шера тха «Контакт» яхача киноклубо лаьрххIа хьехархой балха тематиках лаьца йола кинофестиваль чакхйоаккх.

Профессиональни а педагогически а опыт дика Iомо студенто цу дешa хетадьча практикашка. Дукха пайда лу чакха комсомоло вIашагIъехкаш йолча педотрядашка даха лацаро. ХIара шера халача берашца, кхенаа берий гIулакхий инспекцешка, клубашка, берий майдашка, пионерий лагерашка пионервожатеш болаш дика къахьег тха студенташа. Цига дика кхет уж шоай балхах.

Университета хулгалхоша Iомабу шоай выпускникий кхетам, йоаш цар балха юкъера дикен ассален моттигаш. Цу гIулакха лаьрхIа выпускникашта болх беш мел йолча республикерча школашка дIайохьийт цар болх башхарех йола анкеташ. ХIанзале а республикерча, къьостта юртарча, школашкара хьаух цу анкетий хаттараштa дола жопаш. Тхона хетачох, цу гIулакхо хургбола хьехархой Iомабеча а хьалхебеча а тхоашта гIо ду аьлча а хет тхона.

Дисциплинаша студенте дканеш ялара довлаш дац гIулакх. Керттера декхар — идейно а нравственно а цIена, Iилма мировоззрени лаьца йоаш вола специалист хьалкхевар. Воккъалдар аьлча, Iалаьмета чоалхане процесс я из. Цудухьа университета хьехархоша, ерригача хьехархой коллективана хьалхашка латтар доккха а бехкзхаме а декхар да.

О. ЕВДОКИМОВА.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Наьха церташка дика хьожаш, царна эшаш дола гIоножкъостал деш дукха ба вай городе а республике а дика лораш. Хьинаре къахьегаш хьабоагIа Грознера боккхийча наьха стоматологически поликлиника лораш. Церташта профилактика яра а гоалара а йола керда сна дукха дика аппараташ а кхьйола оборудовани а я укхазарча лечебни кабинете.

СУРТА ТIА: церагий даькхача кизгага хьожаш ба лечебни отделене заведующи Архипова Надежда Петровнаи лор Медведева Валентина Сергеевнаи.

И. ПЛИЕВА сурт.

Спорта хоамаш

Городе Тургина Бресте хилар дзю-до яхача къовсимах йола кхелетарашта юкъера СССР чемпионат. Цига даькъа лоацаш яр «Динамо», «Спартака», «Локомотива», яхача обществий Центральни Советий ДСО-ш. «Локомотива» ЦС ДСО юкъе даькъа лоацаш вар Нохч-ГIалгIайчера дзюдоист — совхкара СССР чемпион. СССР спорта мастер Мараев Iумар. Цига юкъерча дозала категоре яхье ваьнна 80 саг вар. Уж берригаш а эшабир Мараев Iумара.

Финале цун латар хилар ГуржегIарча спортсменаца Гогулашвилеца. 20 секунд мара ха йоа ца еп из эша а ваь хIанз шоалагIа СССР чемпиона цIи яьккхар Iумара.

Кастта вIашагIтехача СССР командаца Германски Демократически Республике хургйолча халкъашта юкъерча турнире даькъа лаца ваха кийчлуш ва Мараев Iумар.

Укх деношка Калининграде чакхъяьннача кIалтохаргах Российски Федераце хьалхара моттиг яккхара йолча спортсмий яхье Россе чемпиона цIи а яьккха котваьлар вай республика викал, СССР спорта мастерала кандидат Магомадов Серажди. ХIанз РСФСР вIашагIъеллача командаца СССР хьалхле яккхара Белорусерча городе Могилеве дIахьош йолча спортсмий яхье даькъа лоацаш ва из.

А. БЕК.

ФЕ ХИЛА

Наькъашка авареш, дулаваш хилара керттердарех бахьан да транспортни средстваш лехкаш бола нах шоеех тийша шоашта тIадилача гIулакха шоеш бехктоаме лоархIаш ца хилар. Из къаьстта доагIаш да ворта бохабу малар менна болаш машинаш лехкарашта. ХIаьта наькъа лелара боккъонаш тIа дIаладаь да малар менна волча сага машина лалла бокъо яц, аьнна. Цул совгIа малар менна водаш саго даь дулаш хирагIа а лоархI законагIа.

Бакъда, из хоешше а ший новкъост тIехьашка а хоаваь ший мотоцикла Наурски станице вреваьннача Ныркое Александра соь сихха мотоцика лаалорах кхасоцае ца а могаш наькъа йисте яIача гаьна тIатехай. Цига вецнай тIехьашка ваьгIа новкъост. Из ца хила тарлора, нагахьа санна Ныркое малинза хиваалaре, хIаьта иштта мотоцикла тIатовча хана гаргарча наха а соцадаьлац из.

Иштта велин менначул тIехьагIа «Ява» яха мотоцикл хахка лаьрхIа хиннад Карташов Александра а. Химзаводагахьа бодача новкъа юстара кийкха дульада йоагIача автобуса мотоцикл тIатехай цо, тIамкха из а цун пассажир а больнице дIахьаьб.

Авари яьй иштта «Красный молот» завода болхлочо Апаев Саламбека а. «Восход» яха ший мотоцикл сих а ваь водаш наькъа йисте уллача кхера тIатеха ший ха наедаьд цо.

ХоагIачул сихагIа «Жигули» яха ший машина лаьлда водаш Беку-Ростов яхача новкъа авари яьй Товсултанов Хьамида. Цига ши саг веннав, кхоалагIвар чIоагIа лоаваьв.

ДIадахача кIирагIа (30 марта — 4 апреле) республика наькъашка 50 авари хиннай, 10 саг веннав, 23 саг лоаваьна.

НГIАССР МВД ГАИ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Iуйренара гимнастика».
9.05 — «Бурутино выставка».
9.35 — «СтрогоогIар». Телевизионни художественни фильм. 4-гIа сери.
10.40 — «Школа, дай-нана!».
11.10 — «Iуйренара почта». Музыкальни программа.
11.40 — «Литературни деношаш». А. Мицкевич.
12.15 — «Спортлото» тираж.
12.30 — «Вай нана». Сибере[illegible] Гаьнарча Малайзаш [illegible] кинопрограмма.
13.30 — «Музыкальни абонемент».
14.10 — «Могашал». Iилма-популярни программа.
14.35 — Центральни телевидено оарана тIа эггара хьалха. «Космически махкъ бер» — художественни фильм.
16.00 — «СелаIад». Халкъа творчества телевизионни программай 3-гIа. Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Вьетнама Социалистически Республика.
16.30 — «Хьайбай дунен чу».
17.30 — Мультфильмай программа.
18.00 — «Алмазаш». «Юхадехар». «Бизнеса дунен чу» яхача [illegible] передача [illegible] политически обозревателя В. Дунаева.
18.55 — «Шун кьахатех». Музыкальни программа.
19.45 — С. Фадиров-Муснит. «Де» яха телевизионни спектакль.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Хеаран зама» яха С. Прокофьева балет. Йистедьча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

9.00 — Документальни фильмай программа.
9.35 — «Шахматни школа». Разрядникий класс.
10.00 — Эесий матт.
10.35 — Польски композиторий произведенех отталь концерт.
11.10 — Нек дарах йола дунен халкъашта юкъера яхьаш. ГДР — СССР. ГДР-ера передача.
11.40 — «Маьлн школа».
12.10 — «Софья Грушина». Художественни фильм.
13.00 — «Са цхьана». Телевизионни документальни фильм.
14.35 — Тахан — Дерригдунен унахцIенон ди.
15.10 — «Шай гIулакх дезаш». Любительски фильм.
15.25 — «Мишта вах хьа, кхувш наргIарI».
15.00 — «Тамашийна хио бес».
15.55 — «Саг. Латта. Вселенни».
16.40 — «Наькъа гаьнна». Телевизионни художественни фильм. I сери (Польша).
19.00 — Фильм-концерт.
19.55 — «Театральни афишана кьалхашка».
20.00 — «Бийса дахкъала кийла шун, бераш!».
20.15 — Нек дарах йола дунен халкъашта юкъера яхьаш. ГДР — СССР. ГДР-ера передача.
21.00 — А. Серафимович. «Железный поток» яха произведени.
21.40 — «ТIаьхьа лехIар йиргагу» яха телевизионни художественни фильм. 1-гIа, 2-гIа сереш.

8 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Зарядка дIаерта!».
9.00 — «Хьанцара эшаран», [illegible] передача.
9.30 — «Гургаз бетта сахьат».
10.00 — «Советски Союза гIулакх деш ва!».
11.00 — Фильм бахача кхоашагIа. «Цlен Гаьрнел кхерий» яхача телевизионни художественни фильма премьера (Польша).
11.45 — Телевизионни документальни фильм.
12.00 — «Музыкальни киоск».
12.30 — «Юртара сахьат».
13.30 — А. Фредро — «Кхалпиш гусарашк». Вахтангова цIерагIча пачхаьалкхен Академически театра фильм-спектакль.
13.45 — «Тахан — Мехка противовоздушни оборона Эстара ди». Мехка ПВО Эскара Главнокомандующе Оборона Министра заместителя, Советски Союза Турина, авиаце маршала А. И. Колдунова къамаьл.
15.00 — Концерт.
16.45 — «Кинопутешественникай клуб».
17.45 — «Юртара хьехархойн» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
18.00 — «Дунен халкъашта ковчегий панорама».
18.45 — Мультфильмай программа.
19.15 — «Советски Союз дохаш дечыгал хьайнаш бIаргашна».
19.35 — Концерт.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Искусстви говзанчаш». СССР халкъа артист В. Моругулнев.
22.45 — Нек дарах бола дунен халкъашта яхьаш. ССР — ГДР. ГДР-ера передача. Йиста — кердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Спортах дола Iилма-популярни фильмай программа.
9.30 — «Трубадурий кади». С. Сапожник вокальни цикл. Ленинграда передача.
10.00 — «Школа, дай-нана!».
10.30 — «ВIаргагушдар — тешам хьекхарэ».
11.30 — «Iуйренара почта». Музыкальни программа.
12.00 — «Си турнир». Ленинграда передача.
13.30 — «Кинопанорама». Пемпоча уIахьр СССР халкъа артиста Р. Ф. Плятта.
15.00 — «Дайле» яхача халкъара ансамбла концерт.
15.30 — «Пекински кантата». Телевизионни документальни фильм.
15.25 — «Наькъа гаьнна». Телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери (Польша).
18.00 — ДIадохк «Зарава» яхача артистий ансамбль.
18.10 — «Документальни экран». Дунен цIэта Р. Рождественски.
19.05 — «СелаIад». Халкъий творчества телевизионни программай дунен халкъашта юкъера 3-гIа фестиваль. Социалистически Республика Вьетнам.
19.50 — «Телестадион».
20.00 — «Бийса дахкъала кийла шун, бераш!».
20.15 — «Могашал». Iилма-популярни программа.
21.00 — Р. Щедрин. 2-гIа симфони.
21.45 — «Вахаран дукъа». Художественни фильм.

РАДИО

7 АПРЕЛЬ

6.40 — «ДукхагIа шура [illegible]». Корреспонденцеш (нохчий меттала).
6.55 — Ахараш (нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Кьонах» яха радиожурнал (эрсий меттала).
10.00 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» (нохчий меттала).
11.00 — «Вай латтагIа — Iалажакъа радиожурнал» (эрсий меттала).
11.40 — Нохч-ГIалгIайчен йоалзолагIа VIII съезда маькъаболхам «Къонахчар вазам» (гIалгIай меттала).
14.30 — «Кран». Ш. Гаптемуровай очерк (эрсий меттала).
16.00 — «Керда обрядаш — аьхьараш» (нохчий меттала).
16.30 — «Халкъий вежарий хилараш» яхача концертера передача (нохчий меттала).

8 АПРЕЛЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Школа дукха еза вай дерашн» (эрсий меттала).
11.15 — «Бригадин подряда — шерра никъ!» (эрсий меттала).
11.30 — Музыкальни передача (эрсий меттала).
15.15 — Концерт (нохчий меттала).
16.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
16.30 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
18.00 — «ЦIе сийлахь» (гIалгIай меттала).
18.30 — «Иллеш деттагIаш дыхьарна» (яха концерт (гIалгIай меттала).

Тахани кхоанеи хургIда

7 апрель

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 10.00. Кинозал. Болх беш хургда «Замахо» яха берий кинотеатр. Берашта долча мультфильмай сборник. 14.00. «Къона ленинец» яха клуб. Космонавтика Денна хетаь «Сийна наькъаш» яха литературни композици. 14.00. «Сий хилда болхлой кулгий!» яха производстве хьалхалаттача къонабарий слет. 16.00. Слета доакъошхоашта дола концерт. 17.00. «Дагалаттар» яхача киноклуба заседани. 18.00. Кинозал. «Ден кердадараш» яха кинопанорама.

Химикий культура Дворец. 12.00. «Светофор» яхача клуба заседани. 17.00. Художественни самодеятельноста концерт. 18.00. Социалистически яхье котбаьккхарашта хетадаь радиожурнал.

Просвещение болхлохой ЦIа. 12.00. Болх беш я «Седкъилг» яха клуб. «Тхоа тIа ваха Карлсон кIаьнки» яха спектакль.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 16.00. Берий кинона хетадаь кIира. «Ца йоанйташ лоряь цIи» яха берашта лаьрхIа фильм. 17.00. «Советски питилеташ» яха кинолекторий.

Мелькомбината клуб. 17.00. «Iадаташ, халкъа традицеши обычайш» яха беседа. 19.00. Кагирхой салаIара сайре. Вокально-инструментальни ансамбла концерт.

8 апрель

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 10.00. «Замахо» яха берий кинотеатр. Берашта лаьрхIа фильмаш. 15.00. Клуб-лаборатори. «Дагалаттар» яхача киноклуба заседани. 16.00. Шахматни турнир. 17.00. «Ден кердадараш» яха кинопанорама.

Химикий культура Дворец. 9.00. Болх беш хургья шахматаш езарий клуб. 11.00. Школашкарча клубий минифутболах ловзара яхьаш. 18.00. Социалистически яхье котбаьккхарашта хетадаь радиожурнал.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 12.00. «Сийлахьа биографи» яха цикл. «В. И. Ленина революционни гIулакхаш дIадоладалар» яха беседа. 13.00. Болх беш да «Космонавт» яха кинотеатр. 14.30. «Оаха дехк сурташ» яха конкурс.

ХОАТТАШ

Тахан республике гIоллеи Грознеи кIезиг-дукха морхаш йолаш, йоачан а йоацаш, Iуйрийна дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 18—23, Грозне 20—22 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш йолаш, йоачан йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 3—8, дийнахьа 15—20 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктохама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаший — 9-24-07; корректоре — 2-89-86.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-86.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ05117. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2166.